

*Konservativa
Förbundet*

Nio punkter för en konservativ högskolepolitik.

JOHANNES NORRMAN

Meistens belehrt uns erst der Verlust über den Wert der Dinge

Mestadels lär vi oss tingens värde först genom förlusten av dem.

– Aphorismen zur Lebensweisheit, Arthur Schopenhauer (1788-1860)

Sammanfattning

- Sveriges universitet och högskolor bedriver en verksamhet som håller god kvalité och i allmänhet fungerar väl. På senare tid har dock den vetenskapliga produktiviteten avtagit, samtidigt som den akademiska friheten urholkats dels av en framväxande skrämsekultur, dels av en påträngande politisering. Dessa problem är allvarliga, och nödvändiggör ett politiskt ingripande.
- De tre akademiska friheterna (yttrande-, läro- och forskningsfriheten) måste utgöra grundval för de högre lärosätenas verksamhet. Rapporten vill skydda den akademiska friheten genom att bland annat avpolitisera forskningen, återinföra fakultetsnämnder som obligatoriska inslag i organisationen, straffbelägga vissa särskilt allvarliga ingrepp mot studenters yttrandefrihet, införa politisk/kulturell åskådning som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen, samt genom att införa ett särskilt anställningsskydd i lärsammanhang.
- Förutom de tre akademiska friheterna, utgör meritokratin ett av universitetens och högskolornas kärnvärden. Det är också endast genom ett strikt meritokratiskt system som samhället på riktigt kan transcendera klassgränser. I syfte att säkerställa en äkta meritokrati på Sveriges högskolor och universitet, föreslår rapporten därför att anonyma examinationer görs till huvudregel, att kvotering inom högre lärosäten strängeligen förbjuds samt att sökande som genomfört värnplikten erhåller extra meritpoäng vid antagningen till universitet och högskolor.
- En djupgående akademisk frihet och en redlig meritokrati är föga värt om verksamheten saknar resurser. Såväl forskningen som utbildningen på svenska högre lärosäten ska hålla ypperlig kvalité, och rapporten föreslår därför att den nuvarande urholkningen av universitetstiteln stoppas, att de statliga anslagen till

forskningen ökas samt att mer medel fördelas direkt till fakulteterna snarare än till vetenskapsråden. Därutöver föreslår rapporten att Sverige bör satsa på att göra ett utvalt universitet till ett elituniversitet i världsklass.

- Rapporten innehåller även åtskilliga reformer av mer nischad karaktär. Rapporten föreslår bland annat att högskolor och universitet bör förbättra sin efterlevnad av offentlighetsprincipen, att disciplinprocessen bör göras mer rättssäker samt att studenters rätt till omprövning bör utvecklas.

FÖRORD

Förevarande rapport innehåller en idéskiss till ett konservativt högskolepolitiska program. Texten är uppdelad tematiskt i nio punkter, bestående av konkreta och detaljerade sakpolitiska uppslag. Ambitionen vid författandet har varit att utforma varje förslag så pass konkret, avgränsat och lättbegripligt att det kan genomföras med ett minimum av beredning.

Syftet med ett sakpolitiskt program är alltid att förverkliga en ideologisk vision, och rapporten har därför tagits fram i nära samråd med författaren till förbundets ideologiska rapport. Inspirationen har däremot runnit från flera olika källor, däribland särskilt stiftelsen Academic Rights Watchs arbete för akademisk frihet, de tre konservativa partiernas (d.v.s. Moderaternas, Kristdemokraternas och Sverigedemokraternas) partiprogram, samt mina egna erfarenheter efter flera års juridiska studier vid Lunds universitet. Samtliga förslag är dock mina, och eventuella svagheter i resonemangen ligger mig allena till last.

Rapportens ideologiska grund är socialkonservativ. I vissa avseenden inkorporerar programmet dock liberalkonservativt tankegods, i synnerhet vad avser de tre fundamentala akademiska friheterna (yttrande-, läro- och forskningsfrihet). Förslagen syftar sålunda huvudsakligen till att bevara de organiskt framvuxna utbildnings- och forskningsinstitutioner som idag fungerar väl. Endast beträffande de tre friheterna innehåller rapporten en mer genomgripande kursomläggning, som syftar till att stärka den akademiska friheten, så att dess övergripande ideal om en fri och rättvis åsiktskamp åter blir akademins centrala ledstjärna.

Avslutningsvis förefaller det vara en outrotlig missuppfattning bland konservatismens belackare att vår ideologi går ut på att alltid motarbeta förändring. Dessa motståndare har förväxlat försiktighet med saktfärdighet, konservatism med konservering, och

värnandet av meningsfulla värden med det villkorslösa bevarandet av *status quo* – och med all sannolikhet kommer de också att anklaga vissa idéer i denna rapport för att vara radikala eller okonservativa.

Ingenting vore emellertid mer radikalt än att stillatigande se på medan yttrande-, läro- och forskningsfriheten på Sveriges universitet förtvinar. När riskerna är tillräckligt stora och insatsen tillräckligt dyrbar, kan i själva verket ingripande åtgärder vara det bästa alternativet som står till buds. Det är inte radikalt att göra fullt rattutslag, när bilen är på väg mot ett stup.

Ibland är de djärvaste åtgärderna de försiktigaste.

Johannes Norrman

Kristianstad den 30 juni 2021

Innehållsförteckning

Inledning	9
1. En avpolitiserad forskning	13
1.1 Slopa kravet på jämställdhetsintegrering	15
1.2 Inför edgång för forskare	18
2. En slipad organisation	20
2.1 Återupprätta obligatoriska fakultetsnämnder	21
2.2 Öka medelsfördelningen, och fördela mer medel till fakulteterna snarare än forskningsråden	23
3. En äkta meritokrati	24
3.1 Upphäv målen om en jämn könsfördelning och förbjud kvotering	25
3.2 Stärk sakkunnigas roll i anställningsprocessen	26
4. Ett högkvalitativt utbildningsväsende	28
4.1 Stoppa urholkningen av universitetstiteln	29
4.2 Satsa på att göra ett svenskt universitet till ett internationellt elituniversitet	31
5. En stark yttrandefrihet	32
5.1 Utvidga straffansvaret för universitetsanställda som kränker studenters yttrandefrihet	35
5.2 Lägg till politisk tillhörighet som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen	37
5.3 Inför ett särskilt anställningsskydd i lärsammanhang	40
6. En rättssäker disciplinprocess	41
6.1 Gör disciplinnämndens sammanträden offentliga	43
6.2 Frånta regeringen rätten att utvidga grunderna för disciplinansvar	44
6.3 Inför ett oaktsamhetsansvar vid fusk	44
7. En rättvisande examination	46
7.1 Utveckla studenternas rätt till omprövning	46
7.2 Gör anonyma examinationer till huvudregel	48
8. En ändamålsenlig antagning	50
8.1 Slopa åldersgränsen för att skriva högskoleprovet	50

8.2 Ge extra meritpoäng till sökande som genomfört värnplikten	51
8.3 Inför en mindre ansökningsavgift för att stävja okynnesansökningar	53
9. Övriga förslag	53
9.1 Upphör med HBTQ-certifieringen av universitet och högskolor	54
9.2 Förbättra efterlevnaden av offentlighetsprincipen	56
9.3 Slopa fribeloppet	56

Inledning

Sverige har en lång tradition av bildning. Redan i början av 1800-talet var en överväldigande majoritet av svenskar läskunniga, vilket gjorde vårt land unikt i Europa.¹ Uppsala universitet grundades så tidigt som år 1477, följt av Lunds universitet år 1666. Tillsammans med KTH (grundat år 1827) utgör de en trojka av förnämna lärosäten, som regelbundet listas bland världens hundra bästa universitet. Det arv vi har anförtrotts är ett rikt sådant, som vi med rätta kan vara stolta över.

På senare tid har emellertid åtskilliga åskdiga moln hopat sig över det gamla riket, och kanske i synnerhet runt den högre utbildningen. År 2020 minskade antalet publikationer vid svenska lärosäten med cirka 10.700 styck, och trenden är sedan 2018 klart nedåtgående.² Särskilt hårt drabbad är sektorn humaniora och konst, där nedgången sedan 2012 är hisnande 40%.³

Därutöver har den bildnings- och diskussionskultur, som länge varit en självklarhet på universiteten, undan för undan börjat att krackelera. Repressalier mot studenter som uttrycker misshagliga åsikter förekommer i besvärande omfattning. Forskare som har modet att nysta i känsliga ämnen utsätts inte sällan för social utstötning eller politiska påtryckningar. En kränkthets- och skrämsekultur vräker ut sina armbågar.

Förutom en avtagande vetenskaplig produktivitet och en framväxande skrämsekultur, plågas svensk högre utbildning dessutom av en alltmer påträngande politisering. Det är

---

¹ Ahlander, Dag Sebastian (2019) *Sverige vid avgrunden: 1808-1814* s. 21 f.

² Se Universitetskanslersämbetet (2021) *Ny statistik om forskning vid universitet och högskolor tillgänglig* via: <https://www.uka.se/om-oss/aktuellt/nyheter/2021-02-11-ny-statistik-om-forskning-vid-universitet-och-hogskolor.html>

³ Se Academic Rights Watch (2021), *Akademinns feminisering: allt färre publikationer inom humaniora och konst vid tunga lärosäten – Uppsala värst drabbad*, tillgänglig via <https://academicrightswatch.se/?p=4528>

ingen hemlighet att vänsterns långtgående kulturradikala ambitioner fått ett alldeles särskilt starkt genomslag på de högre lärosätena.⁴ Situationen förvärras av att det styrande skiktet i allt väsentligt är konduktör på tåget; regeringen Löfvén har under sin tid vid makten dels påtvingat de högre lärosätena en djupt ideologisk jämställdhetsintegrering, dels i propositioner uttryckt att forskningen måste vara fjättrad vid "den värdegrund som gäller".⁵

Historiskt välstånd utgör aldrig någon garanti för framtida välstånd. Detta faktum är oerhört viktigt att besinna. Trots att konservativa ofta talar sig varma om värdet av vårt gemensamma arv, så spelar det i grund och botten ingen roll hur enorm ens arvedel är, om man är fast besluten att förslösa den. Den ovan omförmälda utvecklingen – eller rättare sagt, det ovan omförmälda förfallet – anmodar därför till allvarlig eftertanke. Ingen annan kommer att lösa de högre lärosätenas problem åt oss. Det måste vi göra själva, och det kommer att vara en svår och dyster uppgift. Kanske kan det dock erbjuda en viss tröst att de svårigheter vi upplever idag egentligen inte är unika, utan enbart en modern tappning på sjukdomar som hemsökt alla mänskliga samhällen – vanstyre, fanatism, och egoism.

Vanstyre, fanatism och egoism. Det är starka krafter, men inte de enda som verkar i världen. Konservativa Förbundet grundades år 2011 och blev år 2020 en massrörelse. Ingentera händelse var en slump. Tvärtom har politiseringen och den intellektuella utarmningen undan för undan provocerat fram en motreaktion, som snabbt fått en naturlig konservativ kanalisering. Intresset för konservatismen bland svenska studenter har vaknat, och Konservativa Förbundet har vuxit sig stort.⁶

Organiseringsgraden som den svenska konservativa studentrörelsen härigenom uppnått

---

⁴ Se exempelvis punkt 1 och 5 nedan för exempel.

⁵ Prop. 2020/21:60 *Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige*, s. 22 samt 192.

⁶ Se t.ex Sveriges radio (2020), *Konservatismen allt hetare bland Lunds studenter*, tillgänglig via: <https://sverigesradio.se/artikel/7581654>

är en viktig seger, men ställer samtidigt krav på ett konkret handlingsprogram. Om den konservativa studentrörelsen ska få till stånd äkta politisk förändring, är det självklart att vi måste konkretisera våra ambitioner och specificera exakt hur vi ska förverkliga våra ideologiska visioner. Förhoppningen är att denna rapport kan bidra till att konkretisera några av de tankar som vi tillsammans hyser.

Ett sakpolitiskt program är ingen akademisk avhandling, och följdriktigt är rapporten på intet sätt utformad efter uppsatsmall. Trots detta har jag valt att använda en relativt utförlig notapparat; syftet är dels att förankra min problemformulering (samt mina lösningar på de uppställda problemen) i empirin, dels att möjliggöra självstudier.

Rapportens ideologiska grund är socialkonservativ. Idébygget inkorporerar samtidigt inslag av liberalkonservativa tankar, i synnerhet vad avser de tre fundamentala akademiska friheterna. I detta sammanhang bör särskilt nämnas den konservative skriftställaren Friedrich von Gentz' (1764-1832) alster *Über den Unterschied zwischen den landständischen und Repräsentativverfassungen* (1819), vars idé att de representativa författningarnas kärna består av en kamp mellan åsikterna (*Kampf der Meinungen*) här används i överförd bemärkelse för att förklara grundsyftet med de tre akademiska friheterna.⁷

Landets bostadspolitiken är av synnerlig vikt för studenter, men ämnet är dessvärre så komplicerat att det skulle krävas en separat rapport för att avhandla problemkomplexet på ett rättvist sätt. Förevarande rapport avgränsar därför bort bostadsfrågan, och överlämnar den ödmjukt till en senare rapportförfattare att lösa.

---

⁷ Tron på diskussionen som en samhällelig grundbult har preciserats och kritiserats av Carl Schmitt, se Schmitt, Carl (1923) *Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus*, zehnte Auflage, Duncker & Humblot, s. 61 ff.

“No plan survives contact with the enemy”⁸ lyder ett välkänt citat från fältmarskalk Helmuth von Moltke, och inom politiken överlever som bekant ingen ideologisk vision kontakt med väljarkåren. Alla förslag som framförs här är följdriktigt uppblandade med en beskedlig skopa pragmatism. Rapporten presenterar i grund och botten idéer som en bred konservativ koalitionsförhoppningsvis kan sluta upp bakom, snarare än mina allra vildaste visioner.

Sist och slutligen bör betonas att rapportens förslag står på egna ben, och det fordras sålunda inte någon djupare kännedom om konservatismens idéhistoria för att begripa programmets problemställning eller dess lösningar. Nedanstående text är *mitt* förslag till högskolepolitiskt program, och dess förslag härstammar från mig.

---

⁸ Se för den verkliga formuleringen, som här översatts något oegentligt, von Moltke, Helmuth (1890) *Kriegsgeschichtliche Einzelschriften*, H.13.

1.

En avpolitiserad forskning

På senare tid har svensk forskning drabbats av en beklämmande politisering, vars främsta orsak är den s.k *jämställdhetsintegreringen*. Jämställdhetsintegrering utgör ett samlingsbegrepp för en bred skara åtgärder med inriktning på att jämna ut de nu befintliga skillnaderna i akademiska utfall mellan könen.

Ett exempel på jämställdhetsintegrering är att forskningsanslag villkoras mot att forskningsgruppen som ska genomföra studien har en viss könsfördelning. Ett annat exempel är att anslag villkoras mot att vissa perspektiv (såsom jämställdhets- eller genusperspektivet) införlivas i forskningen. Båda dessa former av påverkan förekommer inom svensk forskning idag.⁹ Det är min och många andra konservativas uppfattning att denna politisering är av ondo och att den bör stävjas, av skäl som snart kommer att avhandlas.

Dessförinnan är dock ett kort sidospår oundgängligen påkallat. Varje seriöst meningsutbyte förutsätter nämligen ordentliga begreppsdefinitioner. Begrepp är en abstrakt generell återspeglning av verklighetens konkreta åskådliga substans, och all kommunikation bygger därmed på att spegelbilden är någorlunda likartad för båda parter, d.v.s. på intersubjektivitet.¹⁰ Termen "politisering" är i detta avseende otillfredsställande, eftersom begreppet i sina yttre konturer är diffust och därför enkelt kan användas på ett illojalt sätt.

---

⁹ Arpi, Ivar & Wyndhamn, Anna-Karin (2020), *Genusdoktrinen*, s. 270 ff. Däremot är det inte politisering enligt ovanstående definition att ett vetenskapligt råd gör en objektiv bedömning av ändamålsenligheten i forskarens föreslagna metod, eller för den delen att staten satsar mer pengar på forskning riktad mot ett visst område.

¹⁰ För mer beträffande förhållandet mellan begreppen och deras förhållande till de åskådliga föreställningar, se Schopenhauer (1819), *Die Welt als Wille und Vorstellung*, erster Band, § 8–10. Se även *Die Welt als Wille und Vorstellung*, zweiter Band, Kapitel 7 Vom Verhältnis der anschauenden zur abstrakten Erkenntnis.

Åtskilliga mindre seriösa politiska aktörer avfärdar exempelvis obekväma men sanna forskningsresultat som "politiserade". En sådan definition av "politisering", där allt som inte stryker de egna fördomarna medhårs reduceras till en partsinlaga, förvandlar ordet till ett tomt polemiskt invektiv. Att fördöma forskningen som "politisk" eller "politiserad" blir under sådana betingelser enbart ett särskilt fult sätt att själv politisera forskningen.¹¹

Jag använder därför begreppet i en annan bemärkelse, som förhoppningsvis fråntar det karaktären av ett invektiv och istället möjliggör en djupare förståelse för den konservativa rörelsens politiska strävan. Med "politisering" förstås i det följande att forskningens genomförande eller resultat underkastats politiska målsättningar, som *inte enbart* syftar till att nå sanningen rörande det ifrågakvarande forskningsämnet. Det är denna politisering av forskningen som jag motsätter mig, och ingenting annat.

Varför är då politiseringen negativ? Skälet är huvudsakligen att politisering närmast per definition ger forskare incitament att undanhålla och smussla med vissa resultat eller fakta, eftersom en tydlig belysning skulle äventyra forskarnas möjligheter att avancera i karriären. Om slutsatsen som ska nås är tillräckligt bestämd och de tillåtna resonemangen tillräckligt få, skiljer sig i själva verket "forskning" som tas fram på detta sätt endast i namnet från politisk propaganda. Mycket tyder dessvärre på att jämställdhetsintegreringen gett upphov till denna avskräckande verkan, vilket är utomordentligt bekymrande.¹²

Redan här är samtidigt ett fundamentalt klagörande på plats: forskningen varken kan eller bör hålla sig borta från ämnen med politisk betydelse eller politisk anknytning. Det är tvärtom naturligt att forskare undersöker känsliga frågor (ofta just eftersom de är känsliga; många akademiker är som bekant pillemariskt lagda), och det är lika naturligt att resultaten djupt misshagar det styrande skiktet, såväl till höger som till vänstern. Att

---

¹¹ Jämför Schmitt, Carl (1932), *Der Begriff des Politischen*, 9., korrigerierte Auflage, Duncker & Humblot, s. 30 för ett liknande resonemang.

¹² Se Arpi & Wyndhamn (2020) s. 307 ff.

försöka uppnå en forskning utan politisk brisans vore inte bara omöjligt utan direkt skadligt.

Universiteten kommer sålunda även efter att våra förslag genomförts att fortsätta avslöja sanningar, vars existens kullkastar konservativa uppfattningar – och det är bra! Schopenhauer uttryckte det skönt, då han skrev på följande sätt: "Att befria någon från en villfarelse är icke att ta något från honom, utan att ge något till honom: ty insikten, att något är falskt, är just en sanning."¹³

Äkta konservativa bejakar alltid kunskap, och är alltid beredda att byta åsikt i en faktafråga om ny data framkommer.

Avslutningsvis är min uppfattning att forskningen bör avpolitiserats i sig politisk (eller i vart fall metapolitisk). Huruvida ett visst område ska underkastas politisk centralstyrning eller vara fritt från detsamma, är i själva verket ofta en central politisk stridsfråga. Att försöka minska politikens inflytande över civilsamhället är i viss mån klassisk konservativ politik; men det är icke desto mindre politik, och inte ett opolitiskt försvar av institutionerna mot en förment politisk motståndare.

Förslagen som presenteras nedan syftar sammanfattningsvis till att avpolitisera forskningen enligt definitionen ovan, och att säkerställa en högkvalitativ samt politiskt oavhängig svensk forskning.

1.1 Slopa kravet på jämställdhetsintegrering

Forskningsfriheten utgör en av de tre fundamentala akademiska friheterna. Den närmare innebörden av friheten är att forskningens innehåll, resultat och genomförande i möjligaste mån ska vara oavhängig politisk påverkan, såväl från vänster som höger. Det

---

¹³ Se Schopenhauer, Arthur, (1851) *Paralipomena*, § 174, min översättning.

är min fasta övertygelse att nackdelarna med en politisk detaljstyrning av forskningen vida överstiger fördelarna.

Redan här finns det dock anledning att klargöra att förslaget att slopa jämställdhetsintegrering *inte är synonymt med att kapa all finansiering till vetenskaplig forskning om könsskillnader överhuvudtaget*. Om en seriös forskare designat ett seriöst experiment eller uppslag för att på ett seriöst sätt studera framväxten eller konsekvenserna av könsnormer i ett visst hänseende, så ska denne givetvis få konkurrera om statlig finansiering.

Det vore samtidigt lögn att förneka att konservativa i allmänhet hyser en mycket negativ attityd till genusvetenskap. Till stor del är denna antipati berättigad, eftersom åtskilliga genusvetare anammat verklighetsfrånvända idéer som går ut på att beteendeskilnader mellan könen enbart eller huvudsakligen är en följd av kultur, och vägrar rätta sig trots att det finns överväldigande bevis för motsatsen.¹⁴ Många av de metoder som blivit legio inom genusvetenskapen är dessutom milt uttryckt vetenskapligt tveksamma.¹⁵

Även om det är ett uppenbart att en rent socialkonstruktivistisk syn på kön är felaktig, så är det dock fördens skull ingalunda klarlagt var exakt gränsen går mellan det socialt konstruerade och det biologiskt betingade. Dagens genusvetenskap brister ofta i vetenskaplighet, men det existerar icke desto mindre en uppsjö av intressanta forskningsområden relaterade till hur samhällets könsnormer formar individen. För att stjäla en sentens från den kända feministen Simone de Beauvoir: man föds *delvis* till kvinna, sedan blir man det.

---

¹⁴ Se för en närmare utredning beträffande exempelvis biologins påverkan på sexualdriften Baumeister RF, Catanese KR, Vohs KD. *Is There a Gender Difference in Strength of Sex Drive? Theoretical Views, Conceptual Distinctions, and a Review of Relevant Evidence*. *Personality and Social Psychology Review*. 2001;5(3):242-273. doi:10.1207/S15327957PSPR0503_5.

¹⁵ Se Arpi & Wyndhamn (2020) s. 139 ff.

Sveriges forskarkår har hög kompetens, och klarar själv av att rensa ut ovetenskaplighet, osanning och flum om den får chansen. *But therein lies the rub*, ty kåren har på senare tid berövats möjligheten att rensa ut den dåliga vetenskapen om könsskillnader till förmån för den goda. Tvärtom har vänstern missbrukat sitt politiska inflytande för att befästa en viss (uppenbart felaktig men för vänsterrörelsen synnerligen opportun) socialkonstruktivistisk verklighetsbeskrivning som oemotsäglich sanning.¹⁶

Metoderna för att åstadkomma detta resultat har varit många, men en av de mest försåtliga har som tidigare nämnts varit att påtvinga forskningen en jämställdhetsintegrering.¹⁷ Jämställdhetsintegrering innebär bland annat att forskningsanslag fördelas efter hur väl projektet inkluderar "jämställdhetsperspektivet" i forskningen, eller efter hur jämställd gruppen som ska genomföra forskningen är.

Kravet på att integrera jämställdhetsperspektivet i forskningen utgör en särskilt påtaglig politisk klåfingrighet. Förutom att premiera någonting som är fullkomligt irrelevant – det bör givetvis endast vara forskarnas samt projektets förtjänster som är av intresse vid tilldelningen av anslag – bidrar kravet på jämställdhetsintegrering till att förslösa forskares tid, och dessutom till att pådyvla akademien regeringens identitetspolitiska samhällsaskådning.

Jämställdhetsintegreringen av forskningen är, för att beskriva saken koncist, ett ofog. Jag föreslår därför att jämställdhetsintegreringen av forskningen helt slopas, och att alla mål om en jämn könsfördelning överges. Ändringen är relativt enkel att genomföra, och torde

---

¹⁶ Se Arpi & Wyndhamn (2020) s. 148–170.

¹⁷ Se 2 § första stycket tolfte och trettonde punkten förordning (2009:975) med instruktion för Vetenskapsrådet; se även Vetenskapsrådets jämställdhetsstrategi, diarienummer 1.2.4-2016-7099 samt Vetenskapsrådet Är köns- och genusperspektiv relevant i din forskning, tillgänglig via <https://www.vr.se/soka-finansiering/krav-och-villkor/beakta-kons--och-genusperspektiv.html>. Se även 4 b § förordning (2009:1101) med instruktion för Verket för innovationssystem samt 2 § första stycket tionde och elfte punkten förordning (2007:1431) med instruktion för Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd samt 2 § första stycket nionde och tionde punkten förordning (2009:1024) med instruktion för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad. Se också Arpi & Wyndhamn (2020) s. 270–300.

egentligen endast förutsätta att bestämmelserna i högskolelagen samt instruktionsförordningarna för de statliga forskningsråden som berör jämställdhetsintegrering upphävs, och att Jämställdhetsmyndigheten därefter läggs ned.¹⁸

1.2 Inför edgång för forskare

Vetenskapen och dess trotjänare åtnjuter med rätta en framskjuten ställning i västerlandet. Stora delar av den kunskap vi idag tar för given, erövrade dåtidens människor under stor möda, och vi är skyldiga dem djup tacksamhet. Carl von Linné, Alfred Nobel, Svante Arrhenius – den svenska listan på uppfinnare och forskare kan göras lång, betydligt längre, men alla förenas de av sin kreativitet och sin begåvning.

Den överväldigande majoriteten av dagens forskare förvaltar sitt förtroende väl. Samtidigt märks dock oroande tendenser till politisering även inom forskarkåren. Förutom att rent allmänt underminera förtroendet för experter riskerar denna politisering, med dess åtföljande motvilja inför att säga det sanna men obekväma, också att befästa politiskt betingade villfarelser i det allmänna medvetandet. Schopenhauer varnade redan i början av 1800-talet för att på detta vis ostört låta lögnerna gro i det fördolda:

”Trots att det ofta sagts, att man ska leta reda på sanningen även där ingen nytta går att förutse, eftersom denna kan vara medelbar och framträda, var man inte väntar sig den; så finner jag här dock även tillägga, att man lika mycket ska bemöda sig att avslöja och utrota varje villfarelse, också då ingen skada går att förutse från den, eftersom även denna kan vara mycket medelbar och en gång framträda, där man inte väntar sig den: ty varje villfarelse bär ett gift i sitt inre. Är det anden, är det kunskapen, som gör människan till jordens herre; så existerar inga harmlösa villfarelser, och ännu mindre ärevärdiga

---

¹⁸ Se not 17 ovan.

heliga villfarelser.”¹⁹

För att betona forskarnas samhällsansvar, inskräpa vikten av att alltid söka sanningen och allmänt motverka politisering, föreslår jag att universitetsanställda med forskaruppdrag måste svära en ed i samband med att de tillträder sin anställning. Genom edgången lovar den enskilde forskaren att alltid vara sanningen trogen, och att aldrig ta ovidkommande hänsyn. Eden bör efterlikna den anrika svenska domareden, sväras inför universitetets rektor, och ha följande lydelse:

*Jag N.N. lovar och försäkrar på heder och samvete, att jag vill och skall efter mitt bästa förstånd och samvete i all forskning sanningen söka; aldrig sanning vränga eller osanning främja för släktskap, svåggerskap, vänskap, avund, illvilja eller räddhåga, ej heller för mutor och gåvor eller annan orsak, under vad sken det vara må. Jag skall varken förr, än resultaten avsäges, eller sedan uppenbara dem, som i experimenten delta, eller andra de försök som universitetet bakom stängda dörrar håller. Detta allt vill och skall jag som en uppriktig och redlig forskare troget hålla.*²⁰

Texten utgör mer eller mindre en kodifiering av den forskar- och universitetskultur som redan existerar. Edens första mening innehåller sålunda en allmän försäkran om att iaktta redlighet och objektivitet, medan edens näst sista mening knyter an till de sekretessbestämmelser avseende forskning och statistik som återfinns i 24 kapitlet offentlighets- och sekretesslagen. Sist men inte minst bör det framhållas att universitetsanställda som inte har sanningssökande uppdrag (såsom professorer vid konsthögskolor) givetvis inte ska behöva svära eden.

---

¹⁹ Die Welt als Wille und Vorstellung, erster Band, § 8, min översättning.

²⁰ Jämför 4 kap. 11 § rättegångsbalken (1942:740).

2. En slipad organisation

Den 1 januari 2011 trädde regeringen Reinfeldts s.k. *autonomireform* i kraft.²¹ De högre lärosätenas organisation undergick därmed en betydande avreglering, vars syfte var att "öka friheten för statliga universitet och högskolor inom ramen för den nuvarande myndighetsformen."²² Regeringens förhoppning var att detta skulle skapa en konkurrenskraftig utbildning samt forskning, och även cementera universitetens och högskolornas roll som kritiskt reflekterande aktörer i samhällsdebatten.

Vid första anblick förefaller autonomireformen vara i linje med den konservativa rörelsens ambitioner, och grundtanken måste sägas ha varit god. Vid en närmare granskning visar det sig emellertid snabbt att autonomireformen – likt många andra av Reinfeldt-regeringens prestigeprojekt – främst byggde på önsketänkande och nyliberala floskler, snarare än på en gedigen analys av lärosätenas utmaningar.

Autonomireformen gav ovedersägligen lärosätena större befogenheter att handha sina interna angelägenheter. Problemet är att omorganisationen dymedelst i smyg koncentrerade makten till den *administrativa* ledningens händer, snarare än den *sakkunniga* ledningens ditto. Förenklat skedde detta genom att det hävdvunna kollegiala styret, där fakultetsnämnder (en samling av forskare med hög kompetens) var ett obligatoriskt inslag, ersattes av en toppstyrning där rektorn *et alia* håller i taktpinnen.²³

Universitetsledningens tilltagande makt har i sin tur fått beklämmande konsekvenser för den akademiska friheten. Istället för ömsesidigt kollegialt självstyre, gav

---

²¹ Se 2013/2014:RFR21 och prop. 2009/10:149 s. 10.

²² Prop. 2009/10:149 s. 1. Se även 2014/2015:RFR5.

²³ Se Barkeman, Eva, *Vågar du säga din mening i akademien?*, 2015, Curie samt Academic Rights Watch, Uppsats: Autonomireformen ledde till minskad akademisk frihet, 2013, tillgänglig via <https://academicrightswatch.se/?p=548>

autonomireformen utrymme åt ett centrerat top-down ledarskap vars förmåga "klämma åt" misshagliga anställda hänger tungt över individuella forskare.²⁴ Därtill kommer att rektor tillsätts direkt av regeringen, och större makt åt honom innebär följaktligen en större risk för att det politiska skiktets åsikter blir vägledande för lärosätets praktiska verksamhet, snarare än forskarkårens.²⁵

Autonomireformen var sammanfattningsvis ett steg framåt men två steg bakåt för den akademiska friheten. Misslyckandet synliggör tydligt varför Reinfeldt-regeringens närmast religiösa tro på avregleringar (som närapå alltid nonchalerade varför regleringarna fanns till från första början) inte var äkta konservativ politik.²⁶ Ur ett bredare perspektiv belyser misslyckandet dessutom vikten av att alltid förhålla sig till politiken *in concreto*, och att aldrig sätta sin lit till vaga ideologiska buzzwords istället för genuina tankar.

Jag finner inte skäl att bevara dåliga idéer enbart för att de kom från en borgerlig regering, och nedanstående förslag syftar därför till att återinföra en större grad av obligatoriskt kollegialt styre, och att därutöver tillförsäkra lärosätena bredare handlingsfrihet på riktigt.

2.1 Återupprätta obligatoriska fakultetsnämnder

Autonomireformens största missgrepp var att avskaffa kravet på fakultetsnämnder (som tidigare fanns i 2 kap. 5 § högskolelagen), eftersom denna nya interna friheten

---

²⁴ Academic Rights Watch, Uppsats: Autonomireformen ledde till minskad akademisk frihet, 2013, <https://academicrightswatch.se/?p=548>

²⁵ 2 kap. 8 § högskoleförordningen.

²⁶ Ett annat bra exempel på denna omogna attityd är slopandet av revisionsplikten för mindre aktiebolag, som medfört påtagligt negativa konsekvenser för kampen mot ekonomisk brottslighet, se RIR 2017:35 Avskaffandet av revisionsplikten för små aktiebolag – en reform som kostar mer än den smakar, Riksrevisionen.

möjliggjorde en osund maktkoncentration kring rektor och universitetsledningen. Denna s.k. linjestyrning har av allt att döma berövat många forskare och medarbetare på universiteten en verklig möjlighet att verkligen påverka de högre lärosätenas utveckling och förehavanden, och därigenom undergrävt den akademiska friheten.

Det står klart att rektorn (och även den övriga universitetsledningen) har ett enormt viktigt uppdrag, och att de fyller en oundgänglig funktion. Samtidigt är det ett trivialt konstaterande att ledningen knappast kan ha detaljerad kunskap kring samtliga områden som ett universitet eller en högskola behandlar. Fakultetsnämnderna kompenserar för denna kunskapsbrist genom att på kollegial grund dirigera lärosätets inriktning vad avser forskning, utbildning och dylikt.

I sammanhanget bör särskilt betonas att universitet och högskolor inte är aktiebolag, och den "rektor-som-VD-modell" regeringen Reinfeldt verkar ha haft i åtanke lämpar sig mycket illa för en institution vars syfte är att upptäcka sanning och att främja bildning. Förutom att tysta ned den för sanningen oundgängliga åsiktskampen, så medför ökad makt hos ledningen att regeringens vilja får ett oproportionerligt stort genomslag i den praktiska verksamheten, emedan regeringen tillsätter rektorn, och därvidlag kan förväntas välja en kandidat som i vart fall inte aktivt argumenterar emot de idéer som regeringens politik bygger på.

Mot bakgrund av det ovan anförda föreslår jag att fakultetsnämnder återupprättas som centrala beslutsfattande organ på de högre lärosätena. Fakultetsnämndernas närmare position och oberoende bör dock dessförinnan bli föremål för djupare utredning, i syfte att säkerställa att den nygamla kollegiala styrning utformas på ett sätt som maximalt stärker den akademiska friheten.

2.2 Öka medelsfördelningen, och fördela mer medel till fakulteterna snarare än forskningsråden

Varje år avsätter staten en viss summa pengar för att understödja och finansiera forskning. Dessa medel delas (något förenklat) mellan de statliga forskningsråden och universitetens fakulteter. I nuläget är delningen 50-50, d.v.s ungefär hälften av medlen går till fakulteterna medan den andra hälften går till forskningsråden.²⁷

Fakulteterna är institutioner med hög kompetens, vars ledning har värdefull erfarenhet kring hur forskning bör bedrivas och hur forskningsmedel bör användas. Därtill kommer att en mer fakultetsdriven forskning bidrar till att i viss mån lätta upp den statliga kontrollen på området. Det finns sålunda två konkreta skäl som talar för att svenska forskningsmedel i större utsträckning bör tilldelas fakulteterna direkt.

Samtidigt är den tilldelning som sker genom vetenskapsråden också viktig, och det finns ett värde i att staten kan utöva en större kontroll över forskningens *inriktning* vad avser en del av medlen (vilket alltid strängt ska skiljas från forskningens problemställning, genomförande och resultat). Vetenskapsråden kan också fungera som en livlina, i den händelse att en forskare med innovativa idéer trycks ned av sin fakultet. Jag föreslår därför att den nuvarande medelsfördelningen ändras så att 60% av forskningsmedlen går till fakulteterna, medan endast 40% går till forskningsråden. Därutöver föreslår jag att det offentliga totala anslaget till forskningen ökas med åtminstone 20%.

---

²⁷ Se Vetenskapsrådet, Svensk forskning i siffror, tillgänglig via <https://www.vr.se/analys/svensk-forskning-i-siffror.html>.

3. En äkta meritokrati

Modern forskning har bevisat att personlighet och intelligens till stor del är ärftliga egenskaper, d.v.s genetiskt betingade sådana.²⁸ Goda sociala förutsättningar är naturligtvis ändå av enorm betydelse, men befintlig empiri talar ändå med styrka för att någon absolut jämlikhet mellan människor är omöjlig att uppnå. Skillnaderna mellan individer är helt enkelt för stora redan från födseln.²⁹

Detta faktum är emellertid inte nödvändigtvis någonting dåligt i sig, och ännu mindre ett fribrev för den starke att förtrycka den svage. Stor andlig eller intellektuell begåvning innebär ett naturligt försteg framför mindre lyckligt lottade; men också en skyldighet att använda dessa gåvor på ett konstruktivt sätt som gynnar hela samhället och inte bara en själv.

För att på bästa sätt tillvarata människors olika begåvningsprofiler, måste statliga anställningar vidare tilldelas efter ett strikt meritokratiskt system. Nepotism, diskriminering och andra former av anti-meritokrati skadar nämligen, mot bakgrund av resonemanget ovan i förlängningen hela samhället, eftersom de vars begåvning är störst inte får använda sin styrka fullt ut. Förslagen i denna del syftar sålunda till att säkerställa meritokratis oinskränkta välde genom att bekämpa anti-meritokratiska inslag i den nuvarande rekryteringsprocessen.

---

²⁸ Se beträffande intelligensens ärftlighet exempelvis Shakeshaft, N. G., Trzaskowski, M., McMillan, A., Krapohl, E., Simpson, M. A., Reichenberg, A., Cederlöf, M., Larsson, H., Lichtenstein, P., & Plomin, R. (2015). *Thinking positively: The genetics of high intelligence*. *Intelligence*, 48, 123–132. <https://doi.org/10.1016/j.intell.2014.11.005>. Se för personligheten exempelvis Krueger, R. F., South, S., Johnson, W., & Iacono, W. (2008). *The heritability of personality is not always 50%: gene-environment interactions and correlations between personality and parenting*. *Journal of personality*, 76(6), 1485–1522. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2008.00529.x>

²⁹ Notera att den genetiska skillnaden på individnivå inte implicerar en motsvarande genetisk skillnad på grupp nivå; någon sådan finns det i själva verket inget hållbart vetenskapligt stöd för.

3.1 Upphäv målen om en jämn könsfördelning och förbjud kvotering

I boken *Genusdoktrinen* (2020) avslöjade författarna Ivar Arpi och Anna-Karin Wyndhamn att en dold men tämligen omfattande inkvotering av kvinnor äger rum på svenska högre lärosäten.³⁰ Den huvudsakliga kausala förklaringen till detta är att regeringen gett lärosätena starka incitament att kvotera genom att sätta upp ett skarpt rekryteringsmål, där andelen kvinnor som "ska" vara professorer anges i fasta procent.³¹

Ideologiskt bygger i sin tur kvoteringsivern på antagandet att en helt jämn könsfördelning i sig innebär fördelar, eller alternativt på antagandet att orättvisa strukturer håller tillbaka kvinnor. Ingentenda hypotes har emellertid lyckats prestera ordentligt stöd i forskningen, utan båda två bygger i allt väsentligt på spekulation.³²

Kvotering är samtidigt inte en befängd idé i alla sammanhang. I början av 1900-talet var exempelvis kvinnor uteslutna från akademien på grund av lag, och det finns en viss rimlighet i att juridiskt "hjälpa dem på traven" som kompensation för den tid som de lidit juridiska nackdelar. Denna kompensation hade dock i så fall behövt utges till dåtidens kvinnor samtidigt som kravet på manligt kön avskaffades. Det är orimligt och även kontraproduktivt att män idag ska behöva lida på grund av någonting andra män ägnade

---

³⁰ Arpi & Wyndhamn (2020), s. 207–216.

³¹ Se t.ex. *Fortsatt satsning på jämställdhet i akademien*, pressmeddelande från utbildningsdepartementet, 4 januari 2021. Tillgänglig via: <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/01/fortsatt-satsning-pa-jamstallldhet-i-akademien/>

³² Det finns till och med studier som antyder att det motsatta förhållandet kan vara mer sannolikt, d.v.s. att kvinnor av strukturella skäl är benägna att gynna kvinnor. Se bland annat Rudman LA, Goodwin SA (2004). *Gender differences in automatic in-group bias: why do women like women more than men like men?* J Pers Soc Psychol. 2004 Oct;87(4):494-509. doi: 10.1037/0022-3514.87.4.494. PMID: 15491274.

sig åt för hundra år sedan.

Mycket talar därutöver för att mäns nuvarande överrepresentation inom de högre ämbetena (samt kvinnors överrepresentation på övre mitten-nivåerna) återspeglar biologiskt eller kulturellt betingade skillnader i prioriteringar och värderingar. De härav uppkomna olikheterna är i det nuvarande västerländska samhället fullt legitima, och det finns enligt min uppfattning ingen anledning att motarbeta dem enbart i syfte att uppnå något abstrakt mål om "fullständig" jämställdhet.

Jag föreslår därför att alla mål inom akademien beträffande en jämn könsfördelning avskaffas, och att rekrytering till universiteten framledes sker endast utifrån skicklighet och förtjänst.

Eftersom ledningen på högskolorna och universiteten under den nuvarande regeringens påtryckningar ådagalagt en synnerligen respektlös attityd gentemot meritokratis principer, bör vidare diskrimineringslagen fördes med en tillfällig paragraf (5 kap. 1 a §) som bestraffar överträdelser av diskrimineringsförbuden vid anställningsförfarande på universitet/högskola med ett särskilt kännbart straffskadestånd. Förslagsvis bör lägsta diskrimineringsersättning ligga på tvåhundrafemtiotusen kronor i åtminstone tre år framöver.

3.2 Stärk sakkunnigas roll i anställningsprocessen

Av 12 kap. 5 § andra stycket regeringsformen framgår att vid beslut om statliga anställningar får enbart sakliga grunder, såsom skicklighet och förtjänst, fälla avgörandet. Bestämmelsen bildar tillsammans med de mer specifika reglerna i anställningsförordningen och högskolelagen en solid grund för en meritokratisk universitets- och högskolevärld.

Förvånansvärt ofta väljer emellertid universiteten och högskolorna att nonchalera såväl

grundlagens som de vanliga lagarnas påbud. Föreningen Academic Rights Watch har upprepade gånger larmat om s.k "skonummerutlysningar", där platsannonsens krav är så specifika att i praktiken endast en person kan komma i fråga.³³

Universitetskanslersämbetet riktade så sent som 2017 svidande kritik mot Göteborgs universitet, efter att universitetet upprepade gånger helt åsidosatt gällande rätt till förmån för internrekrytering och mygel.³⁴ Dessa felaktigheter är naturligtvis inte godtagbara, och riskerar i längden att helt underminera meritokratin på de högre lärosätena.

Hur kan då situationen förbättras? Två centrala ingredienser i en renodlat meritokratisk rekryteringsprocess är *öppenhet* och *objektivitet*. Med öppenhet förstås att anställning lyses ut på ett adekvat sätt, och att kraven i platsannonsens inte skräddarsys till att passa vissa specifika individer. Med objektivitet förstås att de som beslutar om anställningen är opartiska och sakliga vid beslutsfattandet.

De brister som uppdragats avseende öppenheten är svåra att råda bot på med lagstiftning. Även om jag bevittnar de regelbrott som sker med enorm missbelåtenhet, konstaterar jag samtidigt att de rättsmedel som redan finns tillgängliga (såsom rätten att överklaga anställningsbeslut till Överklagandenämnden för högskolan, samt möjligheten att klaga till UKÄ eller JO) bör vara tillräckliga för att på lite längre sikt motverka regelbrott.

Däremot finns det en enkel möjlighet att öka objektiviteten i anställningsförfarande, genom en mer frekvent användning av *utomstående sakkunniga*. Enligt 4 kap. 6 § högskoleförordningen ska en sakkunnigbedömning av de sökandes skicklighet som huvudregel hämtas in vid anställning av professorer. Att utomstående sakkunniga hjälper till att bedöma de sökandes meriter är ett utmärkt sätt att stärka objektiviteten i anställningsförfarandet, som samtidigt inte är alltför ingripande.

---

³³ Se t.ex ARW (2020), Internrekrytering upphöjd till norm, tillgänglig via <https://academicrightswatch.se/?p=4398>

³⁴ Se UKÄ:s ärende med dnr 31-00471-15.

Genom att ålägga universiteten att inhämta utlåtande från utomstående sakkunniga även vid andra anställningsärenden (såsom vid anställning av doktorander och dylikt), hade det varit möjligt att begränsa utrymmet för mygel högst väsentligt. Om beslutsfattaren dessutom vore tvungen att särskilt motivera eventuella avsteg från de sakkunnigas utlåtande, skulle det bli enklare för sökanden att bedöma huruvida det föreligger skäl för att överklaga, vilket i sin tur skulle stärka meritokratin.

Följaktligen föreslår jag att högskoleförordningen ändras på så vis att universiteten vid anställning till högre befattningar är skyldiga att inhämta utlåtande från två utomstående sakkunniga innan dess att beslut fattas. Om beslutsfattaren helt avviker från de sakkunnigas utlåtande, så bör denna avvikelse motiveras noggrant.

4. Ett högkvalitativt utbildningsväsende

Majoriteten av den forskning och utbildning som idag bedrivs på Sveriges högskolor och universitet håller god kvalité, och i vissa fall synnerligen god sådan. Det är vidare universiteten och inte politikerna som besitter spetskompetensen. Politikens roll måste under sådana omständigheter främst vara att mjukt understödja verksamheten, snarare än att detaljstyra den.

Icke desto mindre är det oundvikligt att den statliga finansieringens utformning har stor påverkan på de högre lärosätenas inriktning. Ett problem härvidlag är att finansieringen av utbildningen skapat incitament att fokusera på en stor genomströmning av studenter,

snarare än på att skapa en riktigt vass akademisk elit. Resultatet har blivit ett överutbud av unga akademiker, med beklämmande arbetslöshet som följd.³⁵

Samtidigt existerar den högre utbildning inte enbart eller ens huvudsakligen för att tillfredsställa arbetsmarknadens behov, och även mindre uppenbart "nyttiga" ämnen såsom litteraturvetenskap eller kulturanthropologi har ett existensberättigande. Problemet ligger snarast i att akademien svalt det falska anti-elitistiska idealet att alla människor har exakt samma talang, och att det är suspekt att strängt välja ut de mest lämpade individerna. Sverige ska utbilda litteraturvetare och kulturanthropologer; men de måste vara färre och bättre.

Att lösa ovanstående incitamentsrelaterade bekymmer kräver en grundlig genomgång av hela den högre utbildningens finansieringsstruktur. På sikt vore det av godo att upprätta finansiella incitament som lägger ett större fokus på att raffinera de allra bästa studenterna, snarare än att åstadkomma en stor genomströmning. Samtidigt måste universitetens bildningsroll betonas, och även mindre begåvade studenter bör erbjudas möjlighet att läsa vissa karaktärsdanande kurser, om de verkligen är drivna.

Nedanstående förslag syftar till att ta första steget i den ovan nämnda riktning, och att ytterligare stärka kvalitén på det svenska utbildningsväsendet.

4.1 Stoppa urholkningen av universitetstiteln

På senare tid har socialdemokratiska regeringar utnämnt åtskilliga högskolor i Sverige till universitet.³⁶ Detta utgör inget problem, *under förutsättning* att de högre lärosäten som utnämns till universitet faktiskt håller universitetskvalité. Mycket talar dock dessvärre för

---

³⁵ Se SACO, Kraftigt ökad arbetslöshet bland unga akademiker, <https://via.tt.se/pressmeddelande/kraftigt-okad-arbetsloshet-bland-unga-akademiker?publisherId=3182798&releaseld=3293782>

³⁶ Bland annat Malmö universitet, Växjö universitet samt Örebro universitet. För ett utförligare resonemang kring detta, se Rätten att kalla sig universitet – en studentfråga, Axel Ekström, Tidningen Lundagård, 2021.

att Socialdemokraterna utnämner universitet som en slags regionalpolitisk belöning, och numera adlar staten högskolor efter minst sagt tveksamma kriterier.

Utnämningen av Mälardalens högskola, som tillkännagavs sent år 2020, är ett illustrativt exempel.³⁷ UKÄ konstaterade 2013 att kvalitén på en av Mälardalens högskolas utbildningar höll synnerligen låg kvalitet, och hotade med att dra in högskolans behörighet att överhuvudtaget examinera i ämnet.³⁸ Så sent som 2018 fastslog Högsta domstolen att Mälardalens högskola var skyldig att återbetala studieavgifter till en utländsk student, eftersom högskolans utbildning helt enkelt var så usel att den utgjorde kontraktsbrott.³⁹

Knappt två efter denna föga förtroendeingivande händelse, föreslår regeringen Löfvén att Mälardalens högskola ska utnämnas till universitet. Även om Mälardalens högskola onekligen rättat till en del av de brister som uppdagades år 2013, är tiden knappast mogen för att låta högskolan bli universitet.

I sammanhanget är det viktigt att betona att skillnaden mellan högskolor och universitet inte är en fråga om elitistiskt hårklyveri. Tvärtom förlänar universitetstitlen viktiga praktiska privilegier vad avser forskning och forskarutbildning. Den urholkning av universitetstiteln som Socialdemokraterna gått i bräschen för sviker följaktligen inte bara studenterna (som blir lurade vad avser utbildningens kvalitet), utan också de anrika universiteten (vars rättmätigt förtjänade privilegier blir urgröpta).

Mot bakgrund av det ovan anförda, föreslår jag att urholkningen av universitetstiteln genast upphör, och att utnämningar hädanefter sker väsentligt utefter väsentligt stramare kriterier. Jag föreslår också att de utnämningar som skett under regeringen

---

³⁷ Se Mälardalens Högskola, Regeringen föreslår MDH som Sveriges nästa universitet, <https://www.mdh.se/artiklar/2020/december/regeringen-foreslar-mdh-som-sveriges-nasta-universitet>

³⁸ NJA 2018 s. 266 punkt 4.

³⁹ Se hela HD:s dom i NJA 2018 s. 266.

Löfvén särskilt utvärderas, för att säkerställa att de högskolor som blivit universitet fortsatt håller universitetskvalité.

4.2 Satsa på att göra ett svenskt universitet till ett internationellt elituniversitet

Som redan nämnts är den populära anti-elitistiska attityden gentemot universiteten i grunden helt felaktig. På högsta nivå är de högre lärosätena elitistiska – och ska så vara. För att bryta trenden med otillbörlig utjämning, räcker det dock inte med att stoppa urholkningen av universitetstiteln. Sverige bör därutöver satsa på att göra ett svenskt högre lärosäte till ett elituniversitet i världsklass.

Jag har ovan föreslagit att medelsfördelningen till forskningen ska ökas generellt (se avsnitt 2.2). Denna ökning bör dock inte fördelas helt jämnt. Tvärtom borde en stor del ges till ett högklassigt universitet, som därigenom får möjlighet att bedriva särskilt kostsam och nischad forskning.

Ambitionerna bör dock inte stanna där. Elituniversitet bör tvärtom tillerkännas resurser och mandat att locka till sig utländsk spetskompetens från andra universitet, både som lärare och som forskare. Genom en tillräckligt offensiv satsning borde det vara möjligt att på ganska kort tid lyfta ett svenskt universitet så att det inte bara konkurrerar nationellt, utan på världsnivå.

Lunds universitet, Kungliga tekniska högskolan samt Karolinska institutet utgör tre utmärkta kandidater för ovanstående elitsatsning. Exakt vilket lärosäte som ska få den prestigefyllda rollen som elituniversitet har jag dock ingen bestämd uppfattning om. Det väsentliga är att Sverige satsar på att skapa ett universitet vars namn flyger lika ärat över jorden som Oxford eller Harvard.⁴⁰

---

⁴⁰ Förevarande förslag är i sin helhet lånat från nationalekonomen Tino Sanandaji; se Sanandaji, Tino (2016), *Massutmaning: Ekonomisk politik mot utanförskap & antisocialt beteende*, s. 319.

5. En stark yttrandefrihet

I George Orwells roman *1984* skriver huvudpersonen Winston ned en kort sentens, som sedermera blivit odödlig:

“Frihet är friheten att säga att två plus två är lika med fyra. Finns den följer allt annat.”

Bland de tre akademiska friheterna intar yttrandefriheten en särställning. Förutom att utgöra grundval för det svenska folkstyrets fria åsiktbildning, är yttrandefrihet också den yttersta garanten för sanningens slutgiltiga seger. Ingen lögn eller villfarelse kan i längden motstå framryckningen från en klart uttalad och åskådliggjord sanning.

Respekten för yttrandefriheten åtnjuter följdriktigt en robust förankring i den konservativa ideologin. Konservatismens skepticism mot den enskildes ringa förråd av förnuft, leder helt naturligt till ett starkt värn för debatt och åsiktsfrihet. Denna skepticism är dessutom inte arrogant, utan ödmjuk. Vår uppfattning är naturligtvis att konservativa har rätt betydligt oftare än liberaler och socialister. Emellanåt hamnar dock även konservativa på villovägar – och då är det bra att det finns liberaler och socialister som kan lägga in en protest.

Kortfattat möjliggör yttrandefriheten en effektiv och organisk utrensning av lögn, osanningar och missuppfattningar, och för sanningen är följaktligen frihetens atmosfär outhärlig. Det är min fasta övertygelse att sanningen bäst kommer till sin rätt genom en fri och rättvis *kamp mellan åsikterna*.⁴¹

Åsiktskampen på svenska universitet har emellertid sedan ett antal år tillbaka varken varit fri eller rättvis. Tvärtom så har aktivister gång på gång ägnat sig åt vad som närmast

---

⁴¹ För en kort bakgrund till denna delvis liberala och delvis konservativa idé- och begreppsbyggnad, se Schmitt, Carl (1923) *Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus*, zehnte Auflage, Duncker & Humblot, s. 8 ff.

kan beskrivas som rent fusk. Oegentligheterna har bestått dels i en påtvingad vänsterliberal politisering av universiteten (vilket gjort åsiktskampen orättvis), dels i otillbörliga repressalier mot studenter eller anställda som vågat uttrycka obekväma åsikter (vilket gjort åsiktskampen ofri).

På den digra listan av missdåd kan särskilt nämnas KTH:s hoten om disciplinära åtgärder mot studenten Felix vid KTH, som framfördes efter att han spridit ett dokument rörande utlandsföddas överrepresentation i brottsstatistiken bland sina kurskamrater.⁴² Ett annat exempel är SLU:s repressalier mot Felicia Hogrell, som genomfördes av slakteri- och näringslivsvänliga lärare efter att Hogrell skrivit en kritisk debattartikel med udden riktad mot svensk grisslakt.⁴³

Dessa och åtskilliga andra otillbörligheter är en stark bidragande orsak till varför Sveriges högre lärosäten drabbats av en åsiktsmässig likriktning. Många idéer som florerar bland vänsterstudenter, såsom att asylinvandringen är samhällsekonomiskt lönsam och att beteendeskilnaderna mellan könen enbart är socialt betingade, är också mycket riktigt flagrant felaktiga. Sådana befängda villfarelser kan endast frodas i ett debattklimat som är förgiftat av förljugenhet; och det är just en sådan kvav luft som PK-ismens härjningar lyckats skapa.

I förlängningen riskerar ett sådant debattklimat inte enbart att befästa lögnen, utan också att omöjliggöra sökandet efter sanningen överhuvudtaget. När de sanna åsikterna bestraffas dröjer det nämligen inte länge förrän även de sanna *tankarna* börjar ängslas. Till slut blir de så rädda, att de inte längre tränger upp i människornas sinne, utan istället gömmer sig bakom det omedvetnas slöja. En sådan urvattning av akademien utgör ett gigantiskt hot mot mänsklig kunskap, och i förlängningen mot det västerländska samhällets grundvalar.

---

⁴² Se ARW (2018) Academic Rights Watch riktar allvarlig kritik mot KTH: inskränker studenters yttrandefrihet, tillgänglig via <https://academicrightswatch.se/?p=3226>.

⁴³ Se <https://centrumforrattvisa.se/felicia-hogrell-mot-sveriges-lantbruksuniversitet/>

Den konservativa rörelsens ambition måste därför vara att fullkomligt utplåna dessa tendenser till diktatursträvan. Skrämselkulturen som i huvudsak vänstern (men också andra universitetsanställda, såsom SLU:s näringslivsvurmåre) har skapat är ett ogräs som ska ryckas upp med rötterna. Det får inte förekomma att universitet och högskolor straffar studenter eller anställda som uttrycker misshagliga åsikter, och förslagen i denna del syftar till att på ett snabbt, långtgående och hårdhänt sätt väsentligt försvåra politiska repressalier på Sveriges högre lärosäten.

5.1 Utvidga straffansvaret för universitetsanställda som kränker studenters yttrandefrihet

I 3 kap. 7 § första stycket femte punkten tryckfrihetsförordningen (TF) samt 2 kap. 7 § första stycket fjärde punkten yttrandefrihetsgrundlagen (YGL), finns bestämmelser som kriminaliserar vissa särskilt allvarliga ingrepp i enskildas tryck- och yttrandefrihet. Paragraferna tar sikte på situationen då myndighetschefer vidtar arbetsrättsliga ingripanden (såsom avsked eller löneavdrag) mot en anställd på grund av att denne brukat sin yttrandefrihet. Stadgandena gäller utöver det straffansvar för tjänstefel som följer av 20 kap. 1 § brottsbalken.

Den genomsnittliga studenten, precis som den genomsnittlige universitetsanställda, befinner sig i en utsatt position gentemot sitt lärosäte. De allra flesta studenter är unga människor, som kanske nyligen flyttat hemifrån och tagit första steget ut i ett mer självständigt liv. Under sådana omständigheter kan en disciplinär åtgärd få mycket allvarliga konsekvenser såväl socialt som inlärningsmässigt.

Ett disciplinärt ingripande mot en student i strid med TF eller YGL, innebär följaktligen en synnerligen kännbar kränkning av den enskildes yttrandefrihet. Förutom att på aggregerad nivå skapa en skrämsekultur, är det dessutom i sig särskilt fegt och avskyvärt att missbruka lärosätets makt för att tysta en ung student med misshagliga åsikter.

Jag föreslår därför att straffansvaret i TF och YGL utökas, så att det även explicit träffar universitetsanställda som vidtar disciplinära åtgärder mot studenter som brukat sin yttrandefrihet i TF- eller YGL-skyddad media. Straffansvaret bör, för att träffa alla klandervärda handlingar, även omfatta hot (såväl öppna som förtäckta) om disciplinära åtgärder.

Effekten av ett sådant straffstadgandet bör inte överskattas. Få studenter känner till reglerna i TF och YGL, och de flesta ingripanden från universiteten skulle förmodligen falla

utanför det straffbelagda området.⁴⁴ Samtidigt skulle det faktum att ett straffhot trots allt lurar i bakgrunden kunna ha en påtaglig symbolisk verkan, och bidra till att avskräcka från inskränkningar av yttrandefriheten även på andra områden.

Det straffbelagda området vore vidare så pass tydligt, att det inte skulle finnas några betänkligheter ur rättssäkerhetssynpunkt.⁴⁵ Rekvisiten för straffansvar – bruk av yttrandefrihet i skyddat medium, disciplinär åtgärd/hot, uppsåt – är i princip identiska med de som gäller för arbetsgivare, och får därmed anses vara avfattade med adekvat snävhet.

Vad straffet anbelangar är repressalier mot studenter ett något allvarigare brott än repressalier riktade mot anställda, eftersom studenter är i en ännu svagare position än anställda. Straffskalan bör därför sträcka sig upp till fängelse i högst två år. Den högre änden av skalan bör i princip vara reserverad för situationer då det finns försvårande omständigheter, såsom att ingripandet hade hatbrottsmotiv eller riktade sig mot flera studenter samtidigt.

Avslutningsvis vill jag betona att yttrandefriheten naturligtvis inte innebär någon rätt att i varje sammanhang och varje ögonblick omedelbart ge uttryck för sin uppfattning. En student som vägrar sluta dela ut flygblad mitt under en lektion, eller som mailbombar sina medstudenter med YGL-skyddade artiklar, kan inte freda sig mot en efterföljande disciplinåtgärd genom att hänvisa till sin yttrandefrihet.

---

⁴⁴ Värt att notera är dock att Felicia Hogrell, som nämndes ovan, vore skyddad, och att Felix från KTH lätt hade kunnat komma i åtnjutande av skyddet genom att förse sin skrift med ursprungsuppgifter jämte 1 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen.

⁴⁵ Kriminaliseringen vore vidare förenlig med de "principer för kriminalisering" som framgår av SOU 2013:38 s. 441 f.

5.2 Lägg till politisk tillhörighet som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen

I 2 kap. 5 § diskrimineringslagen (2008:567) finns ett förbud mot diskriminering för den som anordnar utbildningsverksamhet. Förbudet ska läsas i ljuset av 1 kap. 4 § diskrimineringslagen, som innehåller en legaldefinition av begreppet diskriminering. Direkt diskriminering föreligger när

“[...] någon missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation, om missgynnandet har samband med kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.”⁴⁶

Som framgår av citatet ovan, utgör politisk tillhörighet inte en diskrimineringsgrund.⁴⁷ Detta innebär dock naturligtvis inte att universiteten fritt får särbehandla studenter efter eget godtycke. Av 1 kap. 9 § regeringsformen framgår tvärtom att förvaltningsmyndigheter (vilket statliga universitet räknas till) är skyldiga att iaktta saklighet och opartiskhet vid fullgörandet av sina uppgifter.

I praktiken är dock sanktionerna vid osaklighet eller partiskhet få, och vanligen får studenten nöja sig med att universitet får kritik av JO. Detta står i bjärt kontrast till hur överträdelser av diskrimineringslagen behandlas; den som diskriminerats kan kräva diskrimineringsersättning, ett skadestånd med både en reparativ och bestraffande

---

⁴⁶ 1 kap. 4 § första stycket första punkten diskrimineringslagen.

⁴⁷ Politisk diskriminering på de högre lärosätena torde i vissa fall kunna strida mot art. 10 & 14 i den Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna. Konventionen gäller som hierarkiskt överordnad lag i landet, se 2 kap. 19 § regeringsformen samt 1 § lag (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Att åberopa konventionen i syfte att freda sig mot repressalier är dock en makaber juridisk åtgärd, som få studenter har möjlighet att vidta.

funktion.⁴⁸ Att införa politisk tillhörighet som en diskrimineringsgrund, skulle alltså tillförsäkra åsiktsmässigt utsatta studenter ett väsentligt starkare juridiskt skydd mot negativ särbehandling än vad som är fallet idag.

Diskrimineringslagens bestämmelser används därutöver påfallande ofta för att rättfärdiga ingripanden mot studenter som uttryckt en misshaglig politisk åsikt.⁴⁹ Det vore därför såväl av symboliskt som praktiskt värde att juridiskt likställa diskriminering på grund av politisk åsikt med exempelvis rasistisk eller sexistisk diskriminering.

Jag föreslår, mot bakgrund av det ovan anförda, att politisk eller kulturell åskådning införs som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen specifikt visavi universiteten. I syfte att motarbeta framväxten av en kränkhetskultur, bör definitionen av politisk diskriminering dock vara snävare än vad som gäller för de övriga diskrimineringsgrunderna, och enbart omfatta direkt diskriminering samt instruktioner att diskriminera (då i relation till direkt diskriminering).

Det bör därutöver redan i detta sammanhang framhållas att tillämpningen av diskrimineringsförbudet förutsätter att ett konkret missgynnande ägt rum.⁵⁰ En student som uttrycker en impopulär åsikt får räkna med mothugg, såväl från andra studenter som från anställda, och detta utgör naturligtvis inte något missgynnande. Endast i de fall då reaktionerna antar karaktären av påtaglig och konkret negativ särbehandling (såsom att studenten generellt förbjuds att delta i framtida diskussioner) föreligger ett brott mot diskrimineringsförbudet.

---

⁴⁸ 5 kap. 1 § diskrimineringslagen; Högsta domstolen har i NJA 2014 s. 499 I och II fastställt att lägsta diskrimineringsersättning, i den händelse att ersättning ska utgå, är 10.000 kronor.

⁴⁹ Se inledningen till avsnitt 5 ovan för exempel.

⁵⁰ Ett förbud mot politisk diskriminering vore inte grundat på ett EU-rättsligt direktiv, och torde följaktligen *inte* tolkas på samma breda vis som EU-domstolen tolkat det EU-rättsliga diskrimineringsbegreppet i målet C-54/07 *Firma Feryn* ECLI:EU:C:2008:397. Jämför prop. 2007/08:95 s. 140.

Begreppet "politisk eller kulturell åskådning" omfattar alla uppfattningar i samtliga frågor relaterade till samhälle eller kultur, samt alla åsikter om politiska eller kulturella aktörer. Däremot inbegrips inte exempelvis icke-politiska åsikter om andra studenter eller anställda vid universitetet. En student som uttrycker sig allmänt nedsättande om en kurskamrats utseende skyddas exempelvis inte av diskrimineringsförbudet.

Vidare bör ett undantag från diskrimineringsförbudet göras vid rättning och examination. Att bedöma studenters prestationer i dessa sammanhang är nämligen en grannlaga uppgift, som inte sällan fordrar subtil granskning av språkbruk och argumentation. Även om det är angeläget att examinatorn iakttar saklighet och opartiskhet, framstår det knappast som ändamålsenligt att en domstol i efterhand de facto överprövar examinatorns prövning.⁵¹

Avslutningsvis hindrar diskrimineringsförbudet naturligtvis inte att universitetet ingriper mot en student av skäl som saknar samband med dennes politiska åskådning som sådan. En student som gång på gång avbryter föreläsaren för att skrika ut sin egen uppfattning, eller som uttrycker sin åsikt på ett sätt som innefattar ett yttrandefrihetsbrott, kan naturligtvis inte freda sig mot universitetets ingripande genom att åberopa diskrimineringsförbudet.

---

⁵¹ Detta undantag harmonierar vidare väl med programmets övriga förslag rörande examination, se avsnitt 7 nedan.

5.3 Inför ett särskilt anställningsskydd i lärsammanhang

Det hittillsvarande resonemanget har fokuserat ensidigt på repressalier som riktas mot studenter. I själva verket förefaller dock drev mot lärare vara ännu vanligare än drev mot studenter. Åtskilliga incidenter från de senaste åren, från Hesslow-grälet till Grant-affären till sexologbråket, visar att universiteten påfallande ofta (men inte alltid) viker ned sig då förment kränkta studenters utövar otillbörliga påtryckningar.⁵²

Yttrandefriheten är nära förbunden med lärofriheten, d.v.s. universitetsanställdas frihet att efter sitt bästa förstånd och samvete förmedla vad de anser utgör sanningen på sitt område. Samtliga föreläsare är experter på sina områden, och det är därför av stor vikt att de själva får välja hur och vad de skall lära ut, utan otillbörligt inflytande utifrån.

Att universiteten ingriper mot sina anställda efter grundlösa klagomål från studenter, bidrar till att underminera lärofriheten och att skapa just den skrämsekultur den konservativa rörelsen är mån om att bekämpa. Ett särskilt starkt anställningsskydd vad avser föreläsarnas agerande i undervisningssammanhang, hade härvidlag stärkt de anställdas position och bidragit till en stark lärofrihet.

Jag föreslår därför att lagen om offentlig anställning kompletteras med ett särskilt starkt anställningsskydd för universitetslärare i undervisningssammanhang. Skyddet bör innebära att endast brottsligt agerande samt grova åsidosättande av tjänsteplikten vid undervisningen kan utgöra grund för uppsägning eller avsked.⁵³

Vad avser undantagen då uppsägning kan komma ifråga är det först och främst självklart att universitetsanställda inte står över lagen, och en föreläsare som begår brott i tjänsten ska naturligtvis inte få behålla den. Grovt åsidosättande av tjänsteplikt är ett något

---

⁵² För en kort redogörelse av Grant-affären och sexologbråket, se min genomgång på Konservativ Debatt, <https://konservativdebatt.se/en-studie-i-krankthet/>

⁵³ Detta ligger nära de regler som gäller för domare, se 11 kap. 7 § RF.

bredare begrepp, och omfattar misskötsel som utgör en flagrant avvikelse från det överenskomna uppdraget att bedriva undervisning. Exempel är en föreläsare som pratar om någonting helt annat än sitt ämne under hela föreläsningen, som konstant glömmer att hålla sina föreläsningar eller som kallar sina studenter för rasistiska okvädesord.

Sist men inte minst syftar anställningsskyddet *inte* till att immunisera universitetets lärare mot kritik. Naturligtvis måste universitetsanställda kunna upprätthålla ordningen och fördela ordet på sina föreläsningar; men när föreläsningen väl är avslutad står det samtliga studenter fritt att i andra forum ifrågasätta, argumentera emot och i största allmänhet söka vederlägga föreläsarens ståndpunkter. Jag vill understryka att det är precis lika oacceptabelt att universitetsanställda försöker tysta kritiska studenter, som att kritiska studenter försöker tysta universitetsanställda.⁵⁴

6. En rättssäker disciplinprocess

I 10 kap. högskoleförordningen (1993:100) finns bestämmelser om högskolornas och universitetens rätt att vidta disciplinära åtgärder mot studenter. År 2018 föranleddes den överväldigande majoriteten av disciplinära åtgärder av att studenter fuskat, exempelvis genom plagiat, användande av förbjudna hjälpmedel vid examination, eller otillåtna samarbeten.⁵⁵

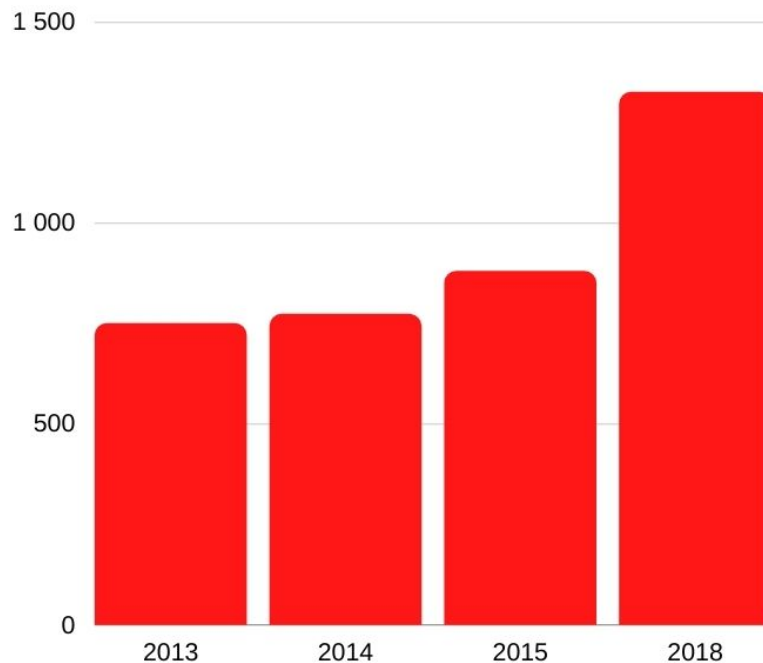
Sedan ett antal år tillbaka befinner sig antalet disciplinärenden i en stigande trend. Ökningen är med all sannolikhet en följd dels av den ökande digitaliseringen (som underlättar fusk), dels den allmänna kulturella förflackning som slagit rot bland vissa studenter.

---

⁵⁴ En annan sak är att studenterna ofta torde ha fel; detta kan dock inte tas för givet.

⁵⁵ Disciplinärenden 2018 vid universitet och högskolor, UKÄ, s. 8.

Antal disciplinärenden 2013-2018

Källa: Disciplinärenden 2018 vid universitet och högskolor, UKÄ, s. 5. Avbrytningen vid år 2015 är på grund av ett avbrott i UKÄ:s statistik.

Den redan bekymmersamma situationen har förvärrats ytterligare av COVID-19. I november 2020 rapporterade Expressen att antalet disciplinärenden på universitet och högskolor ökat närmast explosionsartat under pandemin.⁵⁶ Även om en minskning troligen är att vänta när undervisningen återgår till det normala, står det klart att ett oroväckande stort antal studenter inte drar sig för att använda oärliga metoder i sina studier.

Fusk och annan oredlighet är ett allvarligt problem, vars fortsatta utbredning på sikt riskerar att underminera utbildningsväsendets funktion. Det är därför viktigt att universiteten och högskolorna har de legala redskap som krävs för att på ett snabbt och

---

⁵⁶ *Högskolefusk har ökat under pandemin*, Koskelainen, Adam, Expressen, 28 november 2020.

avskräckande vis tillrättaföra oredliga studenter. Disciplinprocessen måste vara effektiv.

Samtidigt medför den allt tyngre arbetsbelastningen en risk för att oskyldiga studenter blir utsatta för misstankar, eller i värsta fall felaktigt åläggs disciplinära påföljder. Det disciplinära förfarandet är redan omgärdat av vissa unika rättssäkerhetsgarantier, men den enskilde studentens ställning kan med några små justeringar bli ännu tryggare.⁵⁷ Disciplinprocessen måste vara rättssäker.

Jag föreslår därför följande åtgärder för att främja en effektiv och rättssäker disciplinprocess:

6.1 Gör disciplinnämndens sammanträden offentliga

Disciplinnämnden avgör sina ärenden i egenskap av förvaltningsmyndighet, och till skillnad från vad som gäller vid domstol finns det inget krav på offentlighet vid nämndens sammanträde.⁵⁸ I princip får varje lärosäte efter eget tycke och smak avgöra hur processen ska se ut i detta hänseende. Lunds universitet har exempelvis beslutat att neka utomstående rätten att närvara vid disciplinnämndens sammanträden, med hänvisning till enskildas integritet.⁵⁹

Beprövad erfarenhet har emellertid visat att en offentlig och transparent process utgör den bästa garanten för att lagar efterföljs, och för att enskilda inte drabbas av maktmissbruk. Vår uppfattning är mot denna bakgrund att intresset av offentlighet väger väsentligt tyngre än enskilda studenters integritet, eller de smärre logistiska olägenheter

---

⁵⁷ Av särskild betydelse är rätten att överklaga disciplinnämndens beslut till allmän förvaltningsdomstol, se 12 kap. 3 § högskoleförordningen.

⁵⁸ Jämför 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen (1974:152).

⁵⁹ Se Lunds universitets beslut i ärende med diarienummer V 2018/1755.

det skulle innebära att ha öppna sammanträden. Disciplinnämndens sammanträden bör följaktligen välkomna allmänheten.

6.2 Frånta regeringen rätten att utvidga grunderna för disciplinansvar

Av 4 kap. 5 § högskolelagen (1992:1434) framgår att regeringen äger rätt att meddela föreskrifter om tillfällig avstängning av studenter. En eventuell utvidgning av grunderna för att meddela disciplinpåföljd behöver följaktligen inte gå igenom riksdagen, utan kan beslutas direkt av regeringen.

Disciplinära åtgärder kan få allvarliga ekonomiska och sociala konsekvenser för den enskilde studenten. Det är därför angeläget att grunderna för disciplinära åtgärder är tydligt avgränsade, och att eventuella utvidgningar eller inskränkningar är väl förankrade i folkviljan.

Enligt min uppfattning utgör 4 kap. 5 § högskolelagen en alltför långtgående delegation. Riksdagen bör därför återkalla regeringens mandat att bestämma grunderna för disciplinpåföljd, och ange grunderna direkt i högskolelagen.

6.3 Inför ett oaktsamhetsansvar vid fusk

Högsta förvaltningsdomstolen har i praxis fastslagit att disciplinansvar förutsätter att den fuskande studenten begick den sanktionerade gärningen med uppsåt.⁶⁰ Professor i straffrätt Nils Jareborg beskriver rättsläget på följande sätt: "Uppsåt är uteslutet t.ex. om vederbörande [studenten] inte har förstått att medförda eller använda hjälpmedel är otillåtna."⁶¹

---

⁶⁰ Se RÅ 1996:15.

⁶¹ Se Jareborg, Nils, Disciplinansvar för studenter som fuskar eller stör, s. 9.

Att en student som exempelvis struntat i att läsa instruktionerna vid tentamen ska kunna åberopa sin egen försummelse till försvar är orimligt. Det finns mycket goda skäl för akademien att beivra inte enbart ohederlighet, utan också ansvarslöshet och slarv. Därtill kommer att det ofta kan vara ytterst knepigt att faktiskt bevisa uppsåt. Sveriges universitet och högskolor är inga åklagarkammare, och har varken resurser eller kompetens att bedriva ingående juridiska utredningar kring en potentiellt fuskande students mentala föreställningar vid examinationstillfället.

Jag föreslår därför att även studenter som uppvisat *grov oaktsamhet* ska kunna bli föremål för disciplinära åtgärder. Till skillnad från vad som gäller idag, bör det i allmänhet vara tillräckligt att studentens agerande framstår som ett medvetet risktagande – det vill säga, att studenten *är medveten om att det finns en risk för* att medförda eller använda hjälpmedel ej är tillåtna. Studenten behöver alltså inte faktiskt ha förstått att hjälpmedlen var förbjudna, utan enbart har varit likgiltig inför risken för att så är fallet. Även särskilt graverande fall av omedveten oaktsamhet, då studenten inte varit medveten om risken men definitivt *borde* ha varit det, anser jag ska kunna föranleda disciplinära åtgärder.⁶² En sådan ändring kommer förhoppningsvis att underlätta för universiteten att handhava den praktiska processen, och dessutom ge vårdslösa studenter en välförtjänt smäll på fingrarna.

I sammanhanget bör avslutningsvis framhållas att en oaktsam förseelse givetvis bör bestraffas något lindrigare än en uppsåtlig sådan. Lika självklart är det att oklara eller tvetydiga instruktioner alltid ligger universitetet – och inte studenten – till last. Det utvidgade ansvaret är kort sagt enbart avsett att träffa studenter vars agerande framstår som påtagligt klandervärt.

---

⁶² För en fördjupning rörande innebörden av medveten och omedveten oaktsamhet, se Asp, Petter, Ulväng, Magnus & Jareborg, Nils (2013) *Kriminalrättens grunder*, 2:e upplagan, lustus förlag, s. 314 ff.

7. En rättvisande examination

Syftet med en universitetsutbildning är att studenterna ska tillägna sig kunskap; detta är så att säga verksamhetens kärna. Därjämte har dock universitetens verksamhet även ett certifierande inslag gentemot arbetsmarknaden och resten av samhället. Den förstnämnda funktionen kan sägas vara inriktad på *vad studenterna faktiskt är* och den sistnämnda på *vad studenterna är i andras föreställning*.

Poängen med examinationsmoment är att i möjligaste mån säkerställa överensstämmelse mellan dessa två gebit (även om den repetition en tentamen eller uppsats utgör naturligtvis också stärker befintlig kunskap). Om examinationen ska fylla denna funktion måste den vara rättvisande, d.v.s. återge en korrekt bild av studenternas kunskapsnivå.

Sveriges universitet och högskolor vet bäst själva hur man certifierar kunskap, och de bör därför ha stor frihet att lägga upp examinationsmomenten efter eget omdöme. Samtidigt innebär examinatorns betygssättning ett tydligt maktutövning gentemot den enskilde studenten.⁶³ Följaktligen måste det finnas vissa minimum-garantier för att examinationerna faktiskt blir just rättvisande. Nedanstående förslag är avsedda att tillförsäkra studenterna ett minimum av rättssäkerhet i processen.

7.1 Utveckla studenternas rätt till omprövning

När examinator har satt betyg, är möjligheterna att få till stånd en ändring mycket begränsade. Ett betygsbeslut går inte att överklaga, och i huvudsak är det enda möjliga

---

⁶³ Universiteten har också incitament att "släppa igenom" odugliga studenter, eftersom omtentor m.m. innebär mer jobb för examinatorerna. Detta problem framstår dock som svårlöst inom ramen för det nuvarande systemet.

rättsmedlet en begäran om omprövning riktad till examinator.⁶⁴ För att få till stånd en ändring, måste betygsbeslutet ha varit "uppenbart oriktigt" vilket utgör en förhållandevis hög tröskel.

En kort jämförelse med våra nordiska grannländer, visar att de har betydligt mer sofistikerade system för att hantera studenters klagomål över betyg. I Danmark har en student rätt att hänskjuta betygsfrågan (d.v.s själva bedömningen av studentens prestation) till en särskild nämnd, bestående av en examinationsberättigad lärare och en student från ämnesområdet, som sedan tillsammans gör en ny bedömning. Ett liknande förfarande finns i Finland, och Högskoleverket (numera Universitets- och högskolerådet) föreslog redan 2001 att Sverige skulle slå in på samma väg och införa särskilda "examinationsnämnder" vid högskolorna och universiteten.⁶⁵

Trots att denna idé snart är tjugo år gammal har den onekligen visst fog för sig. Om examinationsnämnderna tillerkändes behörighet att såväl höja som sänka betyget för den som klagat (vilket är fallet i Finland), skulle de bidra till en ännu mer rättvisande betygsättning. Som grädde på moset skulle en särskild nämnd för omprövningsärenden även avlasta de ordinarie examinatorerna och ge dem mer tid åt sina kärnuppgifter.

Det finns emellertid också ett antal argument som talar emot en sådan ändring. För det första skulle reformen innebära ett totalt brott med det nuvarande svenska systemet, med åtföljande invänjningsperiod och osäkerhet. För det andra har somliga studenter redan idag anammat en osund inställning till betyg som en "vara" man "betalat" för och därför har rätt till; risken finns att en mer utvecklad betygsomprövning skulle bidra till att spä på denna attityd. För det tredje skulle examinationsnämndens vittomfattande makt att ändra betyg rent allmänt riskera att undergräva lärarnas redan hårt ansatta auktoritet.

---

⁶⁴ 6 kap. 24 § högskoleförordningen. Av 37 b § förvaltningsprocesslagen (1971:291) följer att även resning undantagsvis kan vara ett möjligt rättsmedel, men omständigheterna måste då vara utomordentligt speciella. I det följande bortses från möjligheten att erhålla resning.

⁶⁵ För stycket se Högskoleverket (2001) "20 åtgärder för att stärka studenternas rättssäkerhet" s. 118-120 samt s. 132-138.

Mot bakgrund av den försiktighet som bör iakttas visavi svepande reformer, är min slutsats att den ändring som Högskoleverket förordade 2001 inte är påkallad. Däremot anser jag att studenternas rätt till omprövning bör utvecklas. Idag krävs som tidigare nämnts att betyget examinerare satt är "uppenbart oriktigt" för att en ändring ska komma ifråga. Detta är en hög tröskel – i mitt tycke alltför hög, eftersom det är av stor vikt att utfallet av examinationen blir rättvisande. Jag föreslår därför att tröskeln för att få tillstånd en ändring av betyg sänks något, så att det inte måste vara "uppenbart" att betyget är felaktigt för att examinerare ska kunna fatta beslut om ändring.

7.2 Gör anonyma examinationer till huvudregel

Det är en trivial beteendevetenskaplig sanning att människor inte är så objektiva och opartiska som de själva tror. Åtskilliga empiriska studier visar tvärtom att kognitiv bias, d.v.s. kognitiv partiskhet, är ett allestädes närvarande fenomen, som icke desto mindre är svårt för den enskilde att upptäcka och ännu svårare att effektivt bekämpa.⁶⁶

Befintlig empiri antyder att även examinerare är underkastade detta ok. Forskning från Stockholms universitet talar bland annat för att icke-anonyma examinationer möjligen kan missgynna svenskfödda till förmån för de med utländsk bakgrund.⁶⁷ Det finns också studier (som dock riktat in sig på betygssättning inom grundskolan) som tyder på att

---

⁶⁶ Se t.ex P. C. Wason (1960) On the failure to eliminate hypotheses in a conceptual task, *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 12:3, 129-140, DOI: [10.1080/17470216008416717](https://doi.org/10.1080/17470216008416717). Se även Riple, Alf (2013) *Lögn, förbannad lögn och prognoser: en bok om finansmarknadens självbedrägeri* för en utförlig redogörelse av kognitiv bias och dess påverkan på finansmarknaden.

⁶⁷ Magnus Bygren (2020) *Biased grades? Changes in grading after a blinding of examinations reform*, *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 45:2, 292-303, DOI: [10.1080/02602938.2019.1638885](https://doi.org/10.1080/02602938.2019.1638885).

lärare har en mer positiv syn på flickors kunskap, även då pojkarna presterar lika bra eller till och med bättre.⁶⁸

Även om det knappast finns någon studie som direkt beslår examinatorer med att ta ovidkommande hänsyn i någon större utsträckning, ser jag med oro på de indikationer avseende diskriminering som ändå existerar. En rättvisande examination kräver naturligtvis att betygssättningen alltid sker efter studentens prestation, och inte utefter examinatorers personliga sympatier eller fördomar.

Ett relativt enkelt sätt att bekämpa diskriminering vid examination, vore att göra anonyma examinationer till huvudregeln inom akademien. Även om universitetens och högskolornas interna handlingsfrihet väger tungt, så anser jag att fördelarna med anonyma examinationer väger så pass tungt att en lagreglering är försvarlig. Försiktighetsprincipen kräver helt enkelt att även mindre starka indikationer på diskriminering tas på allvar.

Jag föreslår därför att högskoleförordningen ändras så att anonyma examinationer blir huvudregeln. Reformen bör implementeras undan för undan (så att universiteten hinner anpassa sina befintliga rutiner), och utvärderas noggrant efterhand. Samtidigt vill jag framhålla att högskolorna och universiteten bör tillförsäkras ett betydande mått av frihet vid tillämpningen av regeln, och att påbudet bör innehålla ett brett utrymme för undantag. Utgångspunkten är anonymitet: men om en anonym examination skulle förorsaka oproportionerligt stora logistiska problem, vara oförenlig med examinationens art (såsom vid en muntlig tentamen) eller på något sätt minska examinationens vederhäftighet, så utgör detta i sig tillräckliga skäl för att hålla en icke-anonym examination.

---

⁶⁸ Robinson JP, Lubienski ST. The Development of Gender Achievement Gaps in Mathematics and Reading During Elementary and Middle School: Examining Direct Cognitive Assessments and Teacher Ratings. *American Educational Research Journal*. 2011;48(2):268-302. doi:10.3102/0002831210372249.

8. En ändamålsenlig antagning

I en värld där resurserna är begränsade och människor har vitt skilda begåvningsprofiler, utgör ett genomtänkt antagningsförfarande en oundgänglig del av det större högskolepolitiska ramverket.⁶⁹ Lyckligtvis är detta ett område där den nuvarande ordningen av allt att döma fungerar relativt väl. Många av de reformer som möjligen vore önskvärda, är dessutom regeringen eller de högre lärosätena redan i färd med att införa. Här kan särskilt nämnas försöket att vid antagning vikta studentens resultat på högskoleprovet utefter vilken förmåga (verbal respektive matematisk-logisk) som är av störst betydelse på utbildningen.⁷⁰

Icke desto mindre har jag även här tre modesta förslag, vars mål är dels att förbättra antagningen, dels att främja konservativa värden.

8.1 Slopa åldersgränsen för att skriva högskoleprovet

Högskoleprovet betecknas ofta som en "andra chans" för elever vars gymnasiebetyg inte duger för att komma in på en högre utbildning. Denna beskrivning är dock inte helt träffande. För särbegåvade elever som skriver testet redan i ung ålder, kan högskoleprovet tvärtom vara ett sätt att frigöra sig från *behovet* av att prestera på ett tråkigt och understimulerande gymnasieprogram.

I den bästa av världar hade det svenska utbildningsväsendet naturligtvis identifierat särbegåvade elever tidigt, och sedan ansträngt sig för att utveckla deras förmågor. Dessvärre är läroplanen såväl i grund- som gymnasieskolan strömlinjeformad, och

---

⁶⁹ Beträffande exempelvis intelligensens ärftlighet, se åter Shakeshaft, N. G., Trzaskowski, M., McMillan, A., Krapohl, E., Simpson, M. A., Reichenberg, A., Cederlöf, M., Larsson, H., Lichtenstein, P., & Plomin, R. (2015). Thinking positively: The genetics of high intelligence. *Intelligence*, 48, 123–132. <https://doi.org/10.1016/j.intell.2014.11.005>.

⁷⁰ Se t.ex <https://www.studera.nu/hogskoleprov/efter-hogskoleprovet/viktat-hogskoleprovresultat/>

erbjuder sällan utrymme för att verkligen tillvarata begåvade elever. Därutöver uppstår gärna ett slags "race to the bottom" i undervisningen, eftersom lärarna ofta måste sänka undervisningstempot så att även de minst begåvade eleverna kan hänga med.

Högskoleprovet erbjuder under sådana omständigheter en "utväg", som gör det möjligt för särbegåvade elever att tidigt kvalificera sig för drömutbildningen. Ett högt resultat kan därigenom frigöra stora mängder tid och energi, som annars hade behövt förslösas på att få A istället för B i religionskunskap. I grund och botten är detta något positivt; särskilt begåvade elever vet ofta själva vad de lär sig mest av, snappar enkelt upp ny kunskap och är vetgiriga av naturen. Det finns få fördelar med att tvinga in dem i gymnasiets snäva mall; nackdelarna är däremot mycket talrika.

Min uppfattning är, mot bakgrund av det ovan anförda, att det var ett mindre lyckat drag av regeringen att införa en lägsta åldersgräns på 18 år (som träder i kraft 2022) för den som vill skriva högskoleprovet. Att särbegåvade elever tidigt kvalificerar sig för en utbildning och därmed får mer fritid är inte någonting negativt, och jag föreslår därför att åldersgränsen för att skriva högskoleprovet aldrig införs.

8.2 Ge extra meritpoäng till sökande som genomfört värnplikten

År 2018 återinfördes värnplikten i Sverige, som ett svar på ett allt mer volatilt internationellt säkerhetsläge. Rysslands annektering av Krim våren 2014, den tilltagande kinesiska maktutövningen under hela 10-talet, konflikten mellan USA och Iran i början av decenniet – listan på järtecken kan göras lång, betydligt längre, och allt talar för att resten av seklet kommer att bjuda på fler obehagliga överraskningar.

Att stärka Sveriges försvarsberedskap har under sådana omständigheter hög prioritet, och en viktig del i detta är att locka kompetens till Försvarsmakten. Värnplikten är i sig inte tillräcklig; för att säkerställa en bred rekrytering krävs tvärtom både morot och piska. Ett enkelt sätt att göra den militära utbildningen mer attraktiv, vore härvidlag att stärka värnpliktigas konkurrenskraft vid universitetsantagningen. Med god sannolikhet skulle en

sådan belöning göra ambitiösa och särbegåvade ungdomar mer positivt inställda till att göra värnplikten, vilket på en aggregerad nivå skulle stärka försvaret.⁷¹

Förutom att förbättra Sveriges försvarsberedskap, så utvecklar värnplikten dessutom även den enskildes humankapital. Mjukare kunskaper såsom disciplin, ansvarskänsla och uthållighet blir allt viktigare såväl på arbetsmarknaden som i forskningsvärlden, och det är angeläget att antagningsprocessen tar vara på studenter vars erfarenheter skänkt dem en fördel i dessa avseenden.

Sist men inte minst är viljan och förmågan att kämpa för sitt land helt enkelt någonting vackert och bra, som samhället bör premiera. Friherren Georg Karl von Döbeln lär under finska kriget ha yttrat följande sentens, vars innehåll sammanfattar min inställning till säkerhetspolitiken:

“Varje klippa och buske i Sverige är värd, att du dör därför.”⁷²

Mot bakgrund av det ovan anförda, föreslår jag att en sökande som genomfört värnplikt, ska tillerkännas 1 meritpoäng vid betygsurvalet och 0.1 poäng extra på sitt högsta högskoleprovsresultat. Poängen bör gälla utöver nuvarande maximum.⁷³ Genomförs förslaget vore alltså 23.5 poäng högsta möjliga resultat i betygsurvalet, och 2.1 högsta möjliga på högskoleprovet.

---

⁷¹ Numera rekryteras soldater primärt från grupper med hög kognitiv förmåga, se Sanandaji, Tino & Asoni, Andrea (2014) *Rich Man's War, Poor Man's Fight? Socioeconomic Representativeness in the Modern Military*, IFN Working Paper No. 965.

⁷² Ahlander, Sebastian Dag (2019), *Sverige vid avgrunden: 1808-1814*, s. 56.

⁷³ För meritpoängen i betygen, se <https://antagning.se/sv/dina-betyg/gymnasieskolan/gymnasieexamen-2014-och-framat/meritpoang/#meritpo-ng-f-r-moderna-spr-k-max-1-5-meritpo-ng>

8.3 Inför en mindre ansökningsavgift för att stävja okynnesansökningar

I dagsläget kan en student via Antagning.se söka en stor mängd kurser och program vid varje ansökningstillfälle. De allra flesta studenter hanterar detta smörgåsbord av val väl, och söker endast till utbildningar de faktiskt vill gå. Dessvärre finns det dock en stor minoritet som behandlar ansökningsförfarandet på ett tämligen slapphänt vis. Okynnesansökningar, d.v.s. ansökningar från studenter som inte vill och överhuvudtaget aldrig velat gå utbildningen de sökt, har blivit en kronisk huvudvärk för de högre lärosätenas administration.

Även om problemet inte är alltför allvarligt, är det fortfarande ett onödigt irritationsmoment för universiteten och högskolorna, som dessutom återkommer år efter år. Enligt min uppfattning finns det anledning att stävja detta olyckliga missbruk av det generösa svenska ansökningsförfarandet.

Jag föreslår därför att studenter som ansöker till mer än ett program/kurs vid ett givet ansökningstillfälle, får betala en avgift på 150 kronor per sökt program/kurs utöver det första. Detta skulle effektivt motarbeta okynnesansökningar, utan att fördenskull lägga särskilt stora hinder i vägen för studenter som av legitima skäl vill söka flera utbildningar.

9. Övriga förslag

Varje autentiskt politiskt program (varmed förstås varje program vars innehåll primärt är avsett att faktiskt förbättra människornas tillvaro, snarare än att framkalla en föreställning hos läsaren rörande avsändarens storartade politiska seriositet) innehåller nödvändigtvis förslag, som inte utan vidare låter sig inordnas under en snitsig tematisk

rubrik. Nedan följer tre uppslag, vars enda förenande drag är att de inte passar in under de övriga punkterna.

9.1 Upphör med HBTQ-certifieringen av universitet och högskolor

På senare tid har ett antal svenska lärosäten, däribland Lunds och Göteborgs universitet, genomfört så kallade HBTQ-certifieringar.⁷⁴ Kortfattat innebär en sådan HBTQ-certifiering att lärosätet betalar för en kurs vari en utbildare "normkritiskt" går igenom verksamheten i syfte att säkerställa en inkluderande miljö.⁷⁵ Kursen anordnas av Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL), som enligt egen beskrivning är en pionjär inom normkritik.

Många i Sverige förknippar konservatismen med homo- eller transfobi; och förvisso existerar det konservativa rörelser i världen, som förfäktar sådana uppfattningar. Den moderna svenska konservativa rörelsen tar däremot reservationslöst avstånd från all diskriminering av homo-, bi eller transsexuella. I min drömvision är studenter från dessa minoritetsgrupper varmt välkomna till Sveriges högskolor och universitet, på samma villkor som alla andra. Det får inte förekomma att någon särbehandlas negativt på grund av sin sexuella läggning eller könstillhörighet.

Åtskilliga av universitetsvärldens inkluderingsivrare har emellertid lämnat den sunda strävan efter att behandla alla lika bakom sig, och istället anammat en exotiserande attityd gentemot minoritetsgrupper. HBTQ-certifieringar bygger ytterst på idén att HBTQ-studenter (av vilket skäl det nu vara må) är så annorlunda jämfört med andra studenter, att det krävs en skraddarsydd utbildning för att bemöta dem korrekt i den praktiska verksamheten.

---

⁷⁴ Se <https://www.lundagard.se/2020/03/06/hbtq-certifiering-pausad-efter-spanningar/> samt <https://studentportal.gu.se/minustudier/lararutbildning/utbildningsenheten-pa-goteborgs-universitet-forst-utbland-universitet-med-hbtq-certifiering.cid1522743?skipSSOCheck=true&referer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

⁷⁵ Se RFSL:s hemsida för mer information, <https://www.rfslutbildning.se/s/metodik>

Min fasta övertygelse är tvärtom att HBTQ-studenter är som studenter är mest, och inte alls skiljer sig från sina kurskamrater i något viktigare avseende. Majoriteten av Sveriges högre lärosäten är vidare statliga myndigheter, vars anställda är underkastade den grundlagsfästa objektivitetsprincipen samt diskrimineringslagens diskrimineringsförbud.⁷⁶ Redan dessa två konstateranden väcker starka dubier beträffande HBTQ-certifieringens praktiska nytta.

Utöver att vara onödiga, kostar dessutom dessa projekt beaktansvärda mängder pengar. På Lunds universitet finansierade exempelvis Ledningsgruppen för jämställdhet och likabehandling universitetets HBTQ-certifieringen med 135 000 kronor, varav 125 000 gick direkt i RFSL:s ficka.⁷⁷ Med god sannolikhet uppgår kostnaderna till snarlika belopp på andra lärosäten. Detta är ett oförsvarligt sätt att spendera statens medel.

Sist men inte minst är det ett triviale konstaterande att RFSL som organisation hyser utpräglat anti-konservativa åsikter. RFSL är en privat ideell förening, och får givetvis agera precis som den vill; det är däremot ingen självklarhet att statliga aktörer ska betala föreningen för dess tjänster. Jag ser överlag mycket negativt på att statliga medel avsedda för högskoleverksamhet på indirekt väg smusslas till privata politiska aktörer, oavsett om dessa aktörer lutar åt höger eller vänster.

Mot bakgrund av det ovan anförda, anser jag sammanfattningsvis att samtliga högre lärosäten i Sverige genast ska upphöra med att betala RFSL för HBTQ-certifieringar. Pengarna som därigenom besparas, bör istället användas spenderas på projektet i punkt 9.2 nedan.

---

⁷⁶ Se 1 kap. 9 § regeringsformen och 2 kap. 5 § diskrimineringslagen.

⁷⁷ Se Lunds universitets ärende med dnr STYR 2016/1358.

9.2 Förbättra efterlevnaden av offentlighetsprincipen

Grundläggande för det svenska folkstyret är fri åsiktsbildning, och central för den fria åsiktsbildningen är offentlighetsprincipen – rätten att ta del av myndigheternas handlingar.⁷⁸ Vår nuvarande tryckfrihetsförordningen har rötter från mitten av 1700-talet, och dess andra kapitel bevarar alltså en djup tradition av öppenhet. Allmänna handlingars offentlighet är en garant för korrekt förvaltning, och en av våra finaste grundlagsrättigheter.

Många myndigheter tillämpar dock tyvärr tryckfrihetsförordningens regler på ett felaktigt sätt, och ingenting tyder på att de högre lärosätena alltid är så nogräknade som de bör vara. Under de senaste två åren har exempelvis Lunds universitet ådragit sig inte mindre än två JO-anmälningar för bristfällig handläggning i samband med att enskilda begärt ut allmänna handlingar.⁷⁹ I synnerhet då studenter (som direkt berörs av verksamheten och har legitima anspråk på att granska den) begär ut allmänna handlingar är det av stor vikt att tryckfrihetsförordningens regler får genomslag.

Sveriges universitet och högskolor bör vara föredömen när det kommer till efterlevnaden av offentlighetsprincipen. Jag föreslår därför att de högre lärosätena använder medlen som sparas in på HBTQ-certifieringar (se avsnitt 9.1 ovan) för att utveckla de anställdas kunskaper rörande offentlighet och sekretess, förslagsvis genom kortare internutbildningar.

9.3 Slopa fribeloppet

Den som studerar vid ett universitet eller en högskola, har i regel rätt till studiemedel från Centrala studiestödsnämnden (CSN). En förutsättning är dock att studentens inkomst

---

⁷⁸ Se 1 kap. 1 § regeringsformen och 2 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen.

⁷⁹ Se JO:s ärende med dnr 1537-2018 samt JO:s ärende med dnr 2234-2020.

under det sökta kalenderhalvåret inte överstiger det s.k. fribeloppet, som år 2019 låg på 90.075 kronor.⁸⁰ Dessa regler utgör en slags primitiv behovsprövning av studiestödet.

Det är i allmänhet en god princip att statliga pengar ska gå till de mest behövande. Beträffande fribeloppet finns det dock en rad omständigheter som gör just denna behovsprövning mindre lyckad.

Inledningsvis är den nuvarande ordningen mycket otillfredsställande ur rättvisesynpunkt. CSN gör nämligen ingen bedömning av studentens egentliga behov, utan bara av studentens inkomster. Som inkomst räknas bland annat lön, aktieutdelning och räntor – men däremot *inte* arv eller gåva. En student som har fått miljoner av sina föräldrar, behöver med andra ord inte bry sig om fribeloppet. Studenten vars familjeförmögenhet är ringa, riskerar däremot att få sitt studiestöd indraget om han arbetar för flitigt vid sidan av. En sådan upp-och-nedvänd "behovsprövning", som främst tycks gå ut på att motverka egen driftighet och eget sparande, är svårförenlig med den konservativa strävan att främja individuellt ansvarstagande.

Därutöver finns det national- och samhällsekonomiska argument som talar emot fribeloppet. Reglernas nuvarande utformning skapar beaktansvärda incitament att jobba svart, och i värsta fall kan reglerna leda till att studenter låter bli att arbeta överhuvudtaget, även i situationer då de kan och vill. Under pandemiåren 2020-2021 beslutade regeringen också mycket riktigt att fribeloppet tillfälligt skulle upphävas, i förhoppningen att studenter skulle ta chansen att arbeta extra inom vården.⁸¹ Även om effekterna av denna åtgärd inte bör överdrivas, antyder resultaten under pandemiåren att ett slopat fribelopp kan bidra till att lindra arbetskraftsbristen inom vård och omsorg, och

---

⁸⁰ 3 kap. 16 & 17 § § studiestödslagen (1999:1395).

⁸¹ Pressmeddelande från regeringen, *Slopat fribelopp till och med 30 juni* <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/12/slopat-fribelopp-till-och-med-30-juni-2021/>

kanske även marginellt öka skatteintäkterna.⁸² Allt detta talar för att fribeloppet bör slopas permanent.

Sist men inte minst är det ofta väldigt positivt för den enskilde studenten att ha ett värv vid sidan om studierna. Förutom pengar som kan gå till nöjen eller eget sparande, bidrar ett deltidsjobb med värdefull arbetslivserfarenhet som väsentligt underlättar övergången från studier till aktivt yrkesarbete. En strävsam student som fått tag i ett välbetalt deltidsjobb borde samhället kort sagt uppmuntra, snarare än att förhindra.

Jag föreslår därför att fribeloppet slopas permanent, och att någon liknande behovsprövning av studiestöd inte längre sker.

---

⁸² För ett liknande resonemang se motion 2020/2021:2466 av Marta Obminska (M).